

אדריכלות נוף

ביטאון האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף

הפואטיקה
של
אדריכלות הנוף
במאה ה-21

81 ¹¹/₂₁

הכנס השנתי ה-18 האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף

ריצוף 'אקרסטון' מלוטש

שדרות רגל, באר שבע
צור-וולף אדריכלי נוף

חלום נוף, מרב דביש בן משה, 2021

גליון מיוחד לכבוד הכנס השנתי ה-18 של האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף

שירתם החרשית של הסלעים אדר' נוף אהרונה תגר, עמ' 42	תחייתה של הפנורמה במאה העשרים ואחת נוסה בן שבתאי, עמ' 20	טופוגרפיה של חיים אדר' נוף נאוה סיימון, עמ' 4
לכתוב מקום - פארק הסופרים, באר שבע אדר' נוף מיכל טורנר, עמ' 44	חקר עיצוב שונית מלאכותית בהדפסה תלת-מימדית עפר ברמן, עמ' 22	הפואטיקה של אדריכלות הנוף במאה ה-21 ועדת ההיגוי, עמ' 5
מפיקטורסק ל'פוסט'סק: מגמות באדריכלות נוף בישראל אמנון שביט, עמ' 46	אנטי תחזוקה: מקרה ארגז החול פרופ' יעל מוריה, אדר' עדי לוי טראו עריכה: צוף בר און, עמ' 24	תוכנית הכנס עמ' 6
גן הפיוס: מסע אישי בעקבות חוה ומריה אדר' נוף ד"ר מיכל ביטון, עמ' 48	יער חדרה הקפות ביער אדר' נוף דוד אלחנתי, אדר' נוף סיון אורנאי בשיתוף עם מתכנתת נוף נועה נטע, עמ' 26	החוויה כמוצר: עיצוב בין המרחב הפיזי לדיגיטלי אדר' יעל חן אגמון, עמ' 9
"קומפוזיציות חקלאיות" - אדריכלות נוף פוגשת חקלאות אדר' נוף עפר מרגלית, עמ' 50	פואטיקה של אופק חיצוני באורבניזם נופי-אזורי אדר' נוף מתניה ז"ק, אדריכל אורי רייכר, עמ' 28	קווים בנוף - מהנוף לתערוכה וחזרה אדר' נוף דפנה גרינשטיין, האמנית נורית גור-לביא קרני, והאוצרת ענת גטניו, עמ' 12
זרעי מורשת - מטפורה על מורשת אנושית העוברת מדור לדור אדר' נוף רויטל שושני, עמ' 52	שימור משאבי התרבות בשטחים הפתוחים אדר' נוף עדי נוי, עמ' 32	בתוך הקופסה: יצירות, כוריאוגרפיה ונוף הכוריאוגרפית שלומית פונדמינסקי, אדר' נוף שירי פונדמינסקי, עמ' 16
קן לציפור בין העצים אדר' נוף יגאל שטיינמץ, עמ' 54	עין קשתות שבגולן - עבר, הווה והנוף שביניהם אדר' נוף עופר מור, עמ' 35	אמנות שרואה אנשים הפסל אהרלה בן אריה, עמ' 18
אמנות או חיים? האמן הדס עפרת, עמ' 57	על שפת הצוק: מצפה רמון אדר' בני ברזילאי, עמ' 39	

עריכה לשונית: עופר אדר

עריכה גרפית: סטודיו ליאת אפל

הפקה והוצאה לאור: נובל גרין בע"מ

טל: 03-5467485, נייד: 052-2451092

nurit-l@zahav.net.il

יושב ראש האיגוד: איזי בלנק

igudnof@gmail.com

אתר איגוד אדריכלי הנוף:

www.land-arch.org.il

עורכת ד"ר מיכל ביטון

ad.nof.magazine@gmail.com

מערכת מייעצת: פרופ' טל אלון מוזס,

ליטל פרידלר, טלי מרק, תמר פוספלד דראל,

ד"ר גלעד רונן, זהר ארני

אדריכלות נוף

האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף (איא"נ)
מסונן לפדרציה בין-לאומית של אדריכלי נוף

בשער: ארוחת בוקר על הדשא,

מרב דביש בן משה, 2021

המודעות הן על אחריות המפרסמים בלבד.
המאמרים בעיתון זה הם על אחריות כותביהם בלבד ומביעים את
דעתם ולא את השקפת המערכת, המערכת אינה אחראית להם.

אוסטרופיה של חיים

באוסטרופיה של חיים,

המפה אינה השטח.

קויה גובה מצטופים

היך לאן מצירת אותם.

ויוצרים גל, עקצו אוז הר.

הם מתחשבים

היך שצמעת זולגות

ויוצרים ואציות ומהומות

ומקום אמים להיקווה,

אוו לזרוב אל היס.

באוסטרופיה של חיים הין בורה

שמילאת וסמית

ויל בורה שחזרת לה לאיר,

כדי לאוול לעמוד על שטח

ולתקט פנימה אל עצמי

בסקרנה.

ומצי יום, בת רגע,

יש תנועה עדינה של הרוח

שמנצח את ערצירי החול

וכותבת אותה

בת פסח מחזל,

אג האוסטרופיה של החיים

לאוה סימון

▲ מיכל רובנר, מקום 11, 2008, בשדה של מיכל. צילום: ארדון בר חמא.

הפואטיקה של אדריכלות הנוף במאה ה-21

העיסוק שלו במרחב הקיים, המתוכנן, או העתידי. את המושבים המקבילים חילקנו למספר נושאים. במסגרת שני המושבים שעניינם 'מבטים צולבים' יפגשו אמנים ואדריכלי נוף לשיחה על השפעות הדדיות, עבודה משותפת ומה שבין האמנות והאומנות. במושב שכותרתו 'השערות' אנו מבקשים לבחון אפשרויות חדשות לעבודה בנוף דרך מסגרות תיאורטיות, טכנולוגיות וחומריות חדשות. את הפואטיקה של אדריכלות הנוף הישראלית העכשווית יציגו חוקרים ופרקטיקנים במושבים 'התרחבות' ו'זיכור'. במקביל להם, יציגו עמיתינו התבוננויות אישיות מחוץ לנתיב המוכר והבטוח. לאלו המבקשים להתנסות, הכנס מציע סדנאות רישום במרחב הפתוח וסדנת תכנון/חשיבה בנושא של נופי תרבות. במקביל, תציג קבוצת התיאטרון של רות קנר את ה"הליכה בים", פרק מתוך יצירתו של ס. יזהר 'אצל הים', הקושרת בין מרחב קיים ומדומיין, בין נוף רחוק ונוף קרוב.

צאו לדרך והגביהו עוף...

ועדת ההיגוי של הכנס:
טל אלון מזוס, מרב דביש בן משה, מיכל פארינטה,
מיכל ביטון, גד ברקאי, רן מרון.

המוצא ודרך החשיבה. אצל אחרים, הפואטיקה נזנחה לטובתה של התמקצעות בשדות נוספים. המימד הפואטי של אדריכלות הנוף איננו בר הגדרה. קל יותר לחוש בו מאשר לתת בו סימנים. מרביתנו נסכים כי ה-Central Park, וה-High Line בניו יורק, פארק Andre Citroen בפריז, ולהבדיל קבר דוד ופולה בן גוריון בשדה בקר או טיילת שרובר בירושלים הם אתרים פואטיים. מקומות שאינם רק נעימים לעין אלא פונים ללב דרך חמשת החושים המוכרים וזה השישי המחבר אותנו לעולם הנגלה והנסתר. נדמה שלכל אחד מאיתנו יש גן, אתר, מקום בו רוח המקום נגלית ואנו חשים בהתרוממות רוח, ובמשמעות עמוקה. הפואטיקה פונה לרגש, לאינטלקטואל, לגוף ולנפש. היא מאפשרת לקרוא כמוחש את שמעבר שלו, את המיתי, הבלתי מוחשי, זה שקשור לזכרון ולאסוציאציה.

כדי להחזיר ולהנכיח את הפואטיקה בשיח אדריכלות הנוף יצרנו כנס עשיר אשר מבנהו המבוזר, המורכב ממושבים מקבילים, מצביע על ריבוי הדרכים לחוות, להתנסות, ללמוד ולהקשיב לעמיתינו ולאחרים. בשני מושבי המליאה נארח אדריכלים, חוקרים ואמנים אשר כל אחד מהם בדרכו הייחודית יצביע על הפואטיקה שבתחום

מאה ושישים שנה לאחר שאדואר מאנה איתגר את עולם האמנות בסצנה ספק מציאותית ספק הזייתית של ארוחת בוקר במרחב הפתוח, האמנית ואדריכלית הנוף מרב דביש בן משה מהדהדת את הקלאסיקה העולמית בתמונת נוף מקומית אניגמטית וטורדת מנוחה. בתמונה זו שעל שער הגיליון הנוכחי וההזמנה לכנס אדריכלות הנוף של שנת 2021, אנו מבקשים להצביע על המימד הפואטי של אדריכלות הנוף. זה שעניינו יצירת ערכים ומשמעויות מרובות באמצעות "קריאה" ו"כתיבה" בנוף.

בעידן בו מקצוע אדריכלות הנוף מאמץ נורמות וכלי עבודה הנדסיים ומדעיים, בו כלכלת שירותי המערכת האקולוגית, ניהול נגר ופיתוח מקיים מרחיקים אותנו מהדיון ב"יפה" וב"נשגב", אנו מבקשים לחזור לזמנים בהם אומנות הגן היתה חלק מהאומנויות היפות (אנגליה במאה ה-18), ולהציב בקדמת השיח העכשווי את המימד הפואטי.

איננו מתעלמים לרגע ממחויבותנו העמוקה כלפי המשבר הסביבתי העכשווי: משבר האקלים ונגזרותיו שהם בליבת מקצוע אדריכלות הנוף העכשווית. נהפוך הוא, אנו מבקשים להדגיש את הערך המוסף של אדריכל הנוף על פני המהנדס, האקולוג, המתכנן והאחרים. אצל חלקנו זהו מרכיב בלתי נפרד מהזהות המקצועית, נקודת

הפואטיקה של אדריכלות הנוף במאה ה-21

הכנס השנתי ה-18
מרכז הירידים תל אביב, ביתן 10
יום חמישי, 4 בנובמבר 2021

קבלת פנים 09:45-08:30

מושב פתיחה | אולם A1 | יו"ר המושב: אדר. נוף פרופ' טל אלון מוזס והאמנית - אדר. נוף מרב דביש בן משה 12:00-09:45

10:10-09:45 **אדר. נוף איז'י בלנק - יו"ר איגוד אדריכלי הנוף - פתיחה** | אדר. נוף ד"ר מיכל ביטון - **70 שנים לאיגוד אדריכלי הנוף בצליל וצבע**

10:30-10:10 **אדריכלית דניאלה פוסק, מתכנתת מחוז תל אביב - סיפור. מקום. זמן**

10:50-10:30 **אדריכל, פרופ' אהרון שפרכר, ראש המסלול לאדריכלות נוף, הטכניון - The informed landscape/הנוף המידוע**

11:10-10:50 **אדריכלית יעל חן-אגמון - החוויה כמוצר: עיצוב בין המרחב הפיזי לדיגיטלי**

12:00-11:10 **האמן מיכה אולמן - דרך צל אור**

הפסקת צהריים 13:30-12:00

קבוצת תיאטרון רות קנר - הליכה בים לפי ספרו של ס. יזהר | אולם A3 | בהרשמה מראש 12:15

מושב ראשון 15:00-13:30

אמנות ואדריכלות נוף - מבטים צולבים אולם A3 יו"ר המושב: אדר. נוף מיכל כהן פארינטה	השערות אולם A2 יו"ר המושב: אדר. נוף פרופ' טל אלון מוזס	התרחבות אולם A1 יו"ר המושב: אדר. נוף רן מרון	מורשת לובי	רישום בנוף סדנאות מקבילות
קבוצת תיאטרון רות קנר הליכה בים לפי ספרו של ס. יזהר בהרשמה מראש	האמן שלו מורן סיורים בעתידים של עיר ונסה בן שבתאי תחיימה של הפנורמה במאה ה-21 עפר ברמן ייצור שוניות מלאכותיות מגוונות אדר. נוף ד"ר אפרת הילדסהיים סינקופה נופית: הפואטיקה של הנוכח-נעדר בנוף	אדריכלית עדי לוי-טראו ואדר. נוף אמיר לוטן אנטי תחזוקה אדר. נוף סיוון אורנאי ואדר. נוף דוד אלחנתי הקפות ביער אדר. נוף יעל בר מאור זיכרונות קולקטיביים של נופי היומיום אדר. נוף מתניה ז"ק פואטיקה של אופק חיצוני באורבניזם נופי	אדר. נוף עדי גוי סדנה לשימור וטיפוח ערכי התרבות בשטחים הפתוחים בהרשמה מראש אדר. נוף עפר מור עין קשתות כמקרה בוחן	סדנת האמנית דלית שרון סדנת אדר. נוף פלורי שחם (בהרשמה מראש, למשתתפים יסופקו חומרי בסיס לעבודה, ניפגש בכניסה ונצא לרישום במרחב הפתוח)

מושב שני 16:45-15:15

אמנות ואדריכלות נוף - מבטים צולבים אולם A3 יו"ר המושב: אדר. נוף מיכל כהן פארינטה	זיכור אולם A2 יו"ר המושב: יו"ר המושב: אדר. נוף רן מרון	בעיני אולם A1 יו"ר המושב: אדר. נוף גד ברקאי	רישום בנוף סדנאות מקבילות
קבוצת תיאטרון רות קנר הליכה בים לפי ספרו של ס. יזהר בהרשמה מראש	אדר. נוף בני ברזילאי על שפת הצוק אדר. נוף אהרונה תגר שירתם החרישית של הסלעים אדר. נוף מיכל טורנר לכתוב מקום אמנון שביט מפיקטורסק לפוסטטורסק - מגמות באדריכלות נוף בישראל	אדר. נוף ד"ר מיכל ביטון בין גנים נעולים והריונות נסיים אדר. נוף רחל וינר לריח פרחים ולרוח עצים אדר. נוף עפר מרגלית קומפוזיציות חקלאיות-מחמישים לשישים אדר. נוף ריטל שושני זרעי מורשת אדר. נוף יגאל שטיינמץ קן לציפור בין העצים	סדנת האמנית דלית שרון סדנת אדר. נוף פלורי שחם (בהרשמה מראש, למשתתפים יסופקו חומרי בסיס לעבודה, ניפגש בכניסה ונצא לרישום במרחב הפתוח)

בין ערביים Chill out 17:45-16:45

קבוצת תיאטרון רות קנר - הליכה בים לפי ספרו של ס. יזהר | אולם A3 | בהרשמה מראש 17:00

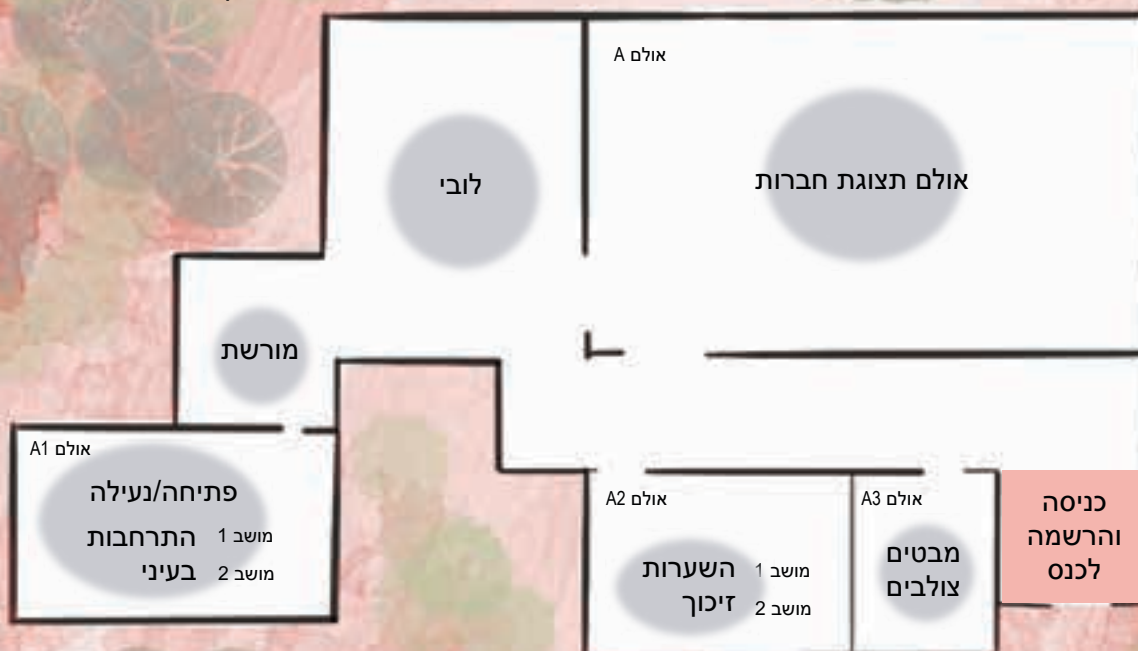
מושב נעילה | אולם A1 | יו"ר המושב: אדר. נוף פרופ' טל אלון מוזס והאמנית - אדר. נוף מרב דביש בן משה 19:15-17:45

18:30-17:45 **האמן הדס עפרת - אמנות. פעולה. עיר**

19:15-18:30 **האמנית מיכל רובנר - נוף, מקום ומציאות**

מאחורי
הקלעים

לתכניה
המלאה

רישום בנוף

איטונג®
מקבוצת אינרומ תעשיות בנייה

אקדעטיין
מסורת של חדשנות

פלטינה

יהלום

כסף

ארד

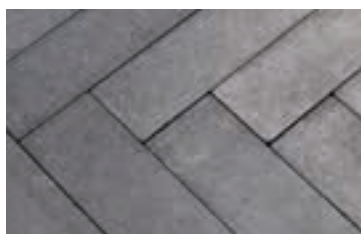

ולפמן גאה להציג:

ASCENSO - Super Clean

ייצור מיוחד של אריחים יוקרתיים, המאפשר ניקוי מהיר וקל

ASCENSO - Super Clean מיוצר בגווני הליטוש ובגווני הקוקטיל המיוחדים של ולפמן

מקדם החלקה R11/R13

ספיגה נמוכה
ניתן לניקוי בקלות רבה

עמידות גבוהה לשחיקה,
מתאים לריצוף בתנאים אגרסיביים,
כמו אזורי קרבה לים, מרכזי קניות וכו'

שיצוב: חלי צרמתי כהן-צילום: שי אדם

▲ נוף אינטראקטיבי, שדה של אורות המגיבים לנוכחות אדם חולף. Daan Roosegaarde, Dune.

החווייה כמוצר: עיצוב בין המרחב הפיזי לדיגיטלי

אדריכלית יעל חן אגמון

והזיכרונות, התצלומים והמזכרות שיישאר איתו לאחר מכן.

חשיבה מסוג זה מחלחלת גם הרבה מעבר לעולם המסחרי ומשפיעה מאוד על עולם התכנון המרחבי, על ארכיטקטורה ונוף: משינוי במושג התכנון ועד האמצעים העומדים לרשות המתכנן - כלי התכנון ופלטת החומרים. הטכנולוגיה העכשווית והימצאותה בכל מקום הביאו להתפתחות של סוגים חדשים של חוויות, המורכבות משילוב של אלמנטים פיזיים ודיגיטליים כאחד. למעשה, בזכות הקשר ההדוק בין בני אדם לטלפונים חכמים שבבעלותם, כמעט כל חוויה שלנו במרחב הפיזי מלווה ואף מונחית על ידי ממשק דיגיטלי, בין אם זה לצורך ניווט, תשלום, תיעוד וכיו"ב.

ברצוני להציע טיפולוגיה המאפיינת חוויות הנמצאות בין העולם הפיזי לדיגיטלי, בין אם מדובר בחוויות על גבי מסך דו-מימדי ובין אם בחוויות אימרסיביות/טוטאליות. מטרתה של הטיפולוגיה

שירותים, כיום מה שלמעשה נסחר, נדרש, ומוצע בשוק, הוא חוויות.

ישנם לא מעט דרכים וכלים לעצב את חוויות המשתמש ולחשוב עליה במרחב וקשה לטעון שזה רעיון חדש. אולם ההתפתחויות הטכנולוגיות המואצות בעשורים האחרונים, האפשרויות החוויתיות החדשות שהן הביאו לעולם, יחד עם סגנון החיים והתרבות אשר התפתחו לצדן, העניקו משמעות מחודשת למונח "חוויה". במקביל, החלה להתפתח תחרות בין המרחב הפיזי לדיגיטלי, המאלצת פעמים רבות את המרחב הפיזי להמציא עצמו מחדש בעזרת חוויות על מנת להישאר רלוונטי. תהליכים אלה יצרו קרקע להתפתחות של דיסציפלינה עיצובית שלמה, רב-תחומית במהותה: עיצוב חוויה - Experience Design. נקודת המבט של ה-Experience Designer היא חווית האדם, רצף האינטראקציות שלו עם המוצר/החלל/האירוע, טווח אפשרויות הבחירה העומדות לרשותו, המהלך הרגשי שהוא צפוי לעבור,

בעולם המסחרי, החשיבות והמרכזיות של חווית המשתמש במוצר היא כבר כמעט בגדר קלישאה. האופן שבו אנחנו נחשפים למוצר, חווית הרכישה, פתיחת האריזה, השימוש במוצר ודרכו לפסולת או לשימוש חוזר - כל אלו הן חוויות לאורך ולרוחב "מסע משתמש" מעוצב, המרכיבות נרטיב שלם אשר נתפס כחלק בלתי נפרד מהמוצר עצמו. חברות מסחריות רבות משקיעות הון רב ומחשבה בפיתוח חווית המשתמש הכרוכה במוצרים שלהם, מתוך ההבנה שערכו של המוצר בלתי ניתן לניתוק מהחוויה שהוא מציע. כה מרכזית הפכה להיות "החוויה" בחייו, שיש הטוענים שאנחנו חיים בעידן "כלכלת החוויות". החוקרים ג'וזף פיין וג'יימס גילמור טבעו את המונח בספרם המשפיע עוד בשנות ה-90, שבו הם מתארים את כלכלת החוויות על מרכיביה ואת האופן בו היא התפתחה. לשיטתם, בעוד שבתקופת הכלכלה החקלאית הסחר התבסס בעיקר על מוצרים גולמיים, בתקופת הכלכלה התעשייתית על מוצרים מעובדים ובהמשך על

▲ מסע במציאות מדומה אל האופן בו חיות רואות את העולם. הבחירה של מיקום החוויה בתוך היער והשילוב החומרי של הקסדה מעלות את רמת המורכבות של החוויה וגורמות לה להיות הרבה יותר מוחשית. In the Eye of the Animal, Marshmallow Laser Feast

היא למפות את האפשרויות וארגז הכלים אשר עומדים לרשות אדריכלים ומעצבים, וכן בכדי להבין טוב יותר את האקלים התרבותי-מרחבי בו אנו פועלים לצד השיח המתהווה בעידן כלכלת החוויות.

ניתן להתייחס "לחוויה האינטראקטיבית" כקטגוריה בסיסית (ואולי הנפוצה ביותר). חוויה אינטראקטיבית מזמינה את האדם להשתתף, להחליט, להגיב, לשנות, להשפיע. היא מבוססת על אינטראקציה בין אנשים לסביבה, בין אדם למכונה. הסביבה הרספונסיבית קולטת את הנוכחות של האדם ומגיבה אליו. חיישני תאורה בפארק בלילה, מאירים למבקר את הדרך אך בו-זמנית נותנים לו תחושה שהוא זה שמתווה אותה. האינטראקציה היא זו שהופכת את המבקר/משתמש לפעיל, למוקד החוויה.

▲ מגרש כדורסל מחדש בפריז. דוגמה לעיצוב עירוני מושפע אינסטגרם. Basketball Court in Paris, Ill-Studio, Pigalle + Nike

קטגוריה מעט יותר מורכבת היא "חוויות המציאות הרבודה", בה המציאות המוחשית-פיזית מועצמת או משתנה על ידי רבדים דיגיטליים-וירטואליים. שכבות של תוכן ומידע מתווספות במרחב ומאפשרות לנו לחוות אותו לגמרי אחרת. מחוויות של ניווט במרחב ומפות דיגיטליות המקושרות למיקום גיאוגרפי ספציפי, ועד מיצגים אמנותיים ומשחקיים. המציאות הרבודה נוכחת סביבנו, לעתים רק נותר לחשוף אותה.

הקטגוריה השלישית, שהיא מעט יותר תרבותית מטכנולוגית, היא "החוויה האינסטגרמית". עם עליית האינסטגרם נוצרה תרבות (די אובססיבית) של שיתוף חוויות מצולמות היטב. לכמות השיתופים והלייקים של פוסט יש משמעות חברתית-תרבותית אך גם משמעות כלכלית. מקום שמצולם ומופץ יותר ברשתות סביר

שימשוך אליו יותר אנשים ויותר הילה, ובכך ערכו התרבותי והכלכלי יגדל. עולם העיצוב כולו מגיב לתופעה זו ומייצר יותר ויותר מרחבים אינסטגרמיים. חלקם בפועל הם לא יותר מסט צילומים כדוגמת מוזיאוני סלפי, אך חלקם בהחלט מעלים את הערך האסתטי של החוויה בפועל, לא רק של החוויה המצולמת.

לסיכום, עיצוב של חוויה דומה לפעולה של בימוי - Staging - כאשר החלל הוא במת ההתרחשות לאורך זמן. מרחב היצירה, ארגז הכלים ומושאי העיצוב התרחבו משמעותית עם התפתחות הטכנולוגיה ועלייתה של כלכלת החוויות והגבולות הדיסציפלינאריים הולכים ומטשטשים בהתאם. אולם הרבה מעבר לערך המסחרי של חוויות, ההסתכלות על האדם מנקודת מבטו מזמינה אותנו לשכלל את המרחבים שאנו יוצרים מתוך תפיסה הרבה יותר עמוקה של הצרכים והתשוקות של החברה, ובהתייחסות לפואטיקה של המרחב והנוף.

▲ חדר מרושת חיישנים בו יורד גשם שלא יורד עליי. The Rain Room, rAndom International

יעל אגמון היא אדריכלית, חוקרת ומרצה. עובדת בממשקים שבין טבע, טכנולוגיה ותרבות עכשווית ועוסקת בתהליכים גלובליים ונרטיבים מקומיים המעצבים את המרחב.

העיר משתנה

אנו חיים בתקופה שהעיר מוציאה את האנשים החוצה
אנשים דורשים מרחבים ציבוריים, אזורים נקיים מזיהום, אזורי ספורט וטבע

במריגון אנו אוהבים את הערים

האתגרים החדשים גורמים לנו להמציא את עצמנו מחדש, להיות קשובים לצרכי האדם, לספק
למרחבים הציבוריים תאורה, ריהוט, ריצוף מחומרים ממוחזרים, בחזית טכנולוגית פורצת דרך
יחד אנו ממלאים את העיר בחיים

טריגון URBAN
תאורה וריהוט

לרשותכם צוות מקצועי לכל שלבי התכנון: תאורה, ריהוט, ריצוף

לתיאום פגישה: 09-8664664 | Hila@trigon-yam.com

מושב בית חרות | www.trigon-yam.com

▲ מימין לשמאל: חוטמית מיתוך חותטמיות וחצבים; כביש 6 - תצא; ואלה שמות

קווים בנוף – מהנוף לתערוכה וחזרה

אדריכלית נוף דפנה גרינשטיין, נורית גור-לביא קרני – אמנית
אוצרת: ענת גטניו

תערוכה שהינה תוצר של פעולה משותפת ביני לבין האמנית נורית גור לביא (קרני), אשר נעשתה מתוך עניין משותף בנוף הישראלי ובעתידו. אנו באות אל הנוף מדיסציפלינות שונות: **נורית גור-לביא** היא ציירת, אשר טיפלה באופנים שונים בסוגיות הנוגעות בנוף הישראלי במהלך יצירתה. במקביל לעבודתי כאדריכלית נוף המעורבת בפרויקטים מרכזיים של תכנון נוף וסביבה ברחבי המדינה.

זיקה לנוף המקומי והתבוננות מעמיקה בנוף החקלאי מהווים חיבור ארוך שנים בינינו. אנו מתבוננות בנוף בעיניים שונות אך מנסות כל אחת בדרכה, לפענח ולשמר אותו. גור-לביא מציירת בין היתר את נוף ילדותה מוקף הפרדסים, שהוא גם נוף מגוריה, ונופים בעלי הקשרים אוטוביוגרפיים

מבתרות לפיסות ולקרעים את המרקם החקלאי, ההולך והופך למרחב מבונה בצפיפות, ומהוות אזורי ספר ופסולת מוזנחים.

בראייה ארוכת טווח, יש להכיר בעובדה שרצועות תשתית אלו, מכורח מגבלות הבנייה הקשיחות החלות עליהן, תהווה **מארג של שטחים פתוחים ליניאריים** במרכז המיושב של מדינת ישראל.

על כן מוצע דווקא להרחיב את הרצועות וכך לאפשר את פיתוחן לפעילות הציבור ולשיקום הטבע.

החיפוש אחר אכסניה **להצגת תזה אפוקליפטית** זו, שהתגבשה בתחילת העשור הקודם, הוביל לתערוכה שנערכה ב-2012 בגלריית המרכז האקדמי ויצו חיפה באצירתה של ענת גטניו.¹

השטחים הפתוחים של ליבת מדינת ישראל הולכים וננגסים על ידי בינוי, כבישים ותשתיות. לא רחוק היום ויוותרו איים בודדים של שמורות טבע, גנים לאומיים, יערות, אתרים ארכיאולוגיים, וכן רצועות הנחלים והחוף. המרקם המבונה שיתפרש על פני כל מישור ושפלת החוף, יבותר על ידי רשת ענפה של תשתיות ליניאריות מסוגים שונים: קווי חשמל, קווי גז, דלק, מים, המוביל הארצי, תעלות ניקוז, דרכים ומסילות. לכל קו תשתית מוגדרת רצועה ברוחב של עשרות מטר, שלגביה חלות מגבלות שעיקרן מניעת בנייה. חלק מהתשתיות נראות לעין ואף בעלות עצמה ויזואלית, כגון קווי חשמל, מתח עליון, כבישים וכדומה, וחלקן נסתרות, תת-קרקעיות, ונתרות רצועות החורצות את הנוף בעצמת הריק שלהן. המערכות השונות חוצות זו את זו באופן אקראי,

¹ סרטון על התערוכה "קווים בנוף" בגלריית המרכז האקדמי ויצו חיפה www.youtube.com/watch?v=wLGkPwDGrjw

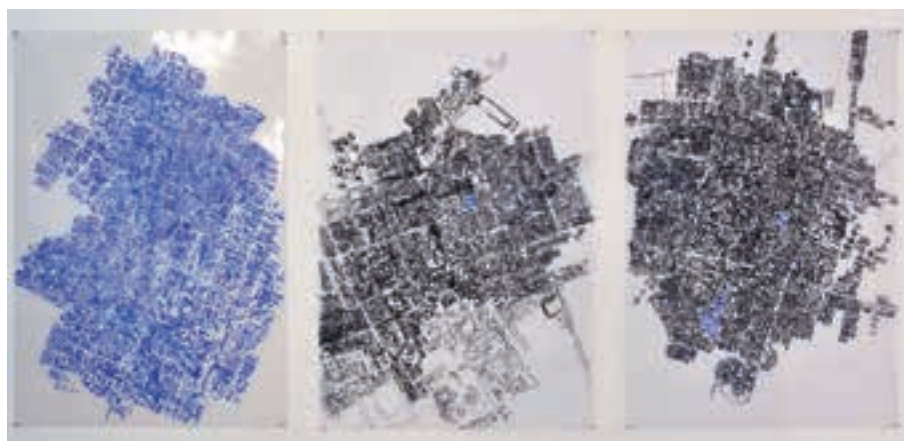
▲ עבודת רצפה גדרה חדרה

▲ רצועות תשתית ירוקות

▲ תשתית ירוקות בבינוי המתפשט

▲ עיר משובשת

ופוליטיים. היא חוזרת ומעלה בציוריה את הנופים החקלאיים ההולכים וננגסים מול עיניה על ידי תהליכי הבינוי.

כאדריכלית נוף, אני מתבוננת בדאגה בנוף החקלאי ובמרחבים הפתוחים ההולכים ונעלמים לטובת שכונות מגדלים גנריות.

התערוכה הציעה מבט על הנוף מנקודות מבט שונות: **אמנות ואדריכלות**, תוך התמקדות במתח ההולך ומתעצם בין מרחבי הטבע והחקלאות, לבנייה המואצת הנוגסת בהם ולקווי התשתית המבטרים אותם. חלק מעבודותיה של גור-לביא, אשר הוצגו בתערוכה, יצאו מתוך חומרי מחקר ומפות שנאספו או נוצרו תוך כדי עבודת תכנון נוף במשרד גרינשטיין הר-גיל, תוך התמקדות בכביש 6 קטע רמות מנשה, ותצ"א של העיר חדרה. חלקים אחרים בתערוכה הציגו התבוננות של האמנית בצמחיה המתעוררת בשטחי השיקום של הכביש, ובייצוג קווי החשמל המבטרים את הנוף החקלאי. בעזרת סרטונים, דימויים והדמיות, על גבי שלושה מסכים, הוצגה התזה הדנה במסת הבינוי המיועד ובפוטנציאל הטמון בהפיכת מארג רצועות התשתית העיליות והתת-קרקעיות, למערכת שטחים פתוחים ליניאריים.

עבודת רצפה משותפת, אשר נוצרה במיוחד לחלל הגלריה, הציגה אינטרפרטציה לרשת האקראית של קווי התשתיות בין נחל חדרה לנחל אלכסנדר, וייצגה נוכחות של בינוי המדמה גידול סרטני הנוגס במרחב הפתוח, על ידי עיגולי מיקוד מתוך העבודה "עיר משובשת" של גור לביא.

הרצועות, עקב הגבלות הבנייה בהן, יהפכו בעתיד הלא רחוק לשריד כמעט בלעדי לשטחים הפתוחים. לפיכך יש להרחיב **ולהפוך את האסור לבנייה 'למותר לציבור'**.

▲ תערוכת קווים בנוף, 2012

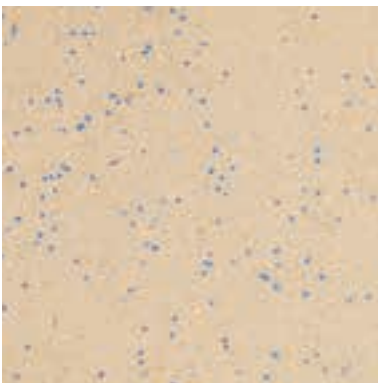
דפנה גרינשטיין, אדריכלית נוף. עד 2018 שותפה בעלים של משרד גרינשטיין הר-גיל אדריכלות נוף. כיום פרופסור חבר אורח במסלול לאדריכלות נוף בטכניון. נורית גור-לביא קרני, אמנית, הציגה תערוכות יחיד רבות והשתתפה בתערוכות קבוצתיות בגלריות ובמוזיאונים. זוכת פרס עידוד יצירה 2012, מטעם משרד התרבות, ובפרס שרת התרבות 2019. ענת גטניו, אוצרת, חוקרת ומרצה בתחומי האמנות והעיצוב בישראל. אצרה תערוכות רבות ביניהן תערוכות מוזיאליות וביאנלות. מרצה באקדמיות לאמנות ולעיצוב.

מוסיפים צבע לעיר

איטונג שמחה להציג את סדרת האבנים המשתלבות החדשה IRO!

למה IRO?

אחד ממקורות ההשראה לפיתוח החדש הגיע מהאמנית היפנית יאיוי קוסאמה. קוסאמה אוהבת נקודות, ומשתמשת בהן הרבה בעבודותיה. "עם נקודה אחת בלבד אי אפשר להשיג דבר", מסבירה אמנית האוונגארד הידועה בארצה כ'מלכת הנקודות'.

באחת מעבודותיה הציבה קוסאמה בגלריה לאומנות מודרנית חדר לבן לחלוטין כולל הרצפה והתקרה אשר כלל רהיטים שנותנים תחושה של בית, כמו כיסאות, שולחן ופסנתר, כולם לבנים במאה אחוז. כאשר הסתיימה בניית החדר הצחור, הזמינה האמנית אמנים צעירים וילדים רבים מהאיזור, וצידדה אותם באלפי דפים שעליהם מדבקות צבעוניות עגולות.

והחברתיות החיוביות של סקלת הצבעים וכמובן בתרומה הבולטת שלהם לרווחה הגופנית והנפשית שלנו במאה ה-21.

קולקציית IRO, שפותחה באיטונג במהלך השנים האחרונות, מציגה בשורה עיצובית חדשה ומפתיעה בסביבה ובנוף הישראלי. הקולקציה מאפשרת יישום דינאמי ורחב של פתיתוני צבע, באופן רנדומלי והטמעתם על גבי סדרת האבנים המשתלבות. השילובים הצבעוניים, שניתנים להתאמה אישית, מאפשרים חופש עיצובי, משחקי ונועז לפיתוח מרחבים ציבוריים ייחודיים ומקוריים. בצורה זו, ניתן לבחור את מערך הצבעים של כל פרויקט ולהבטיח נראות בלתי נשכחת.

אנחנו מאמינים, שהמגוון הצבעוני והרחב של האבנים המשתלבות שניתן ליצור בקולקציה, יציף את המרחבים האפורים הבנויים סביבנו בספקטרום צבעוני ושמח, מלא באופטימיות ובאנרגיה טובה.

הקולקציה החדשנית ופורצת הדרך מביאה לידי ביטוי את משמעות הצבע בחיינו ומאירה מחדש את המרחב הציבורי.

לאחר תקופה לא קצרה, בה רבים מאיתנו נאלצו להיות ספונים בבתים, אנחנו כמהים לחזור לשגרה המוכרת, לצאת למרחבים הפתוחים, לחוות חוויות יוצאות דופן ולשטוף את העיניים באינסוף צבעים.

לצבע יש תפקיד חשוב ומרכזי בעולם. צבעים לא רק מעצימים את המציאות שלנו, אלא גם מחדדים את החושים ומעוררים בנו תגובות פיזיות ונפשיות, שמשפיעות על מצבי הרוח והרגשות שלנו. צבעים מעשירים את עולמנו החיצוני והפנימי ומצליחים לא פעם להפוך את השגרה היומיומית שלנו לרבגונית ומלאת השראה. בבניית הקולקציה, ביקשנו להביא את הצבעוניות המתפרצת ושובת הלב גם לרחוב. בחרנו להתמקד במשמעויות ובמעלות התרבותיות

איוסונג
מקבוצת אינרום תעשיות בנייה

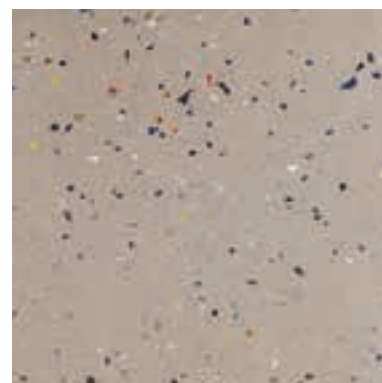
מפרט טכני:

- ניתן לבחור **כל צבע** ממניפת RAL-מומלץ לשלב עד 3 צבעים
- צבעי בסיס (מגוונים ע"ב מלט לבן)-לבן, שחור, אפור, חמרה
- גודל אריח-מגוון רחב של מידות בהתאם למפרט "אריחים של פעם"
- עובי אריח-7 ס"מ
- עומד בדרישות ת"י 8 לייצור אבני ואריחי ריצוף
- גימור-מלוטש, בעל רמת התנגדות להחלקה R11, ת"י 2279
- עמידות UV מעולה
- ספיגות נימית נמוכה
- **המבנה ההידרופובי** של המוצר מבטיח הגנה הוליסטית וקבועה נגד חדירת מים ומזהמים לאבני הריצוף. תכונה זו מעניקה למוצר יתרונות רבים כגון:
 1. עמידות לאורך זמן (קיים)
 2. התאמה לסביבה אגרסיבית
 3. צמצום ספיגת מזהמים וכתמים
 4. קלות ניקיון
 5. שמירה על גוון לאורך זמן
 6. התגובה מתרחשת בתוך מטריצת הבטון ולכן החומר ההידרופובי הופך לחלק בלתי נפרד ממסת הבטון ובשל כך אינו ניתן להסרה או לבליה מאוחרת

צבעים ומשמעותם

- לבן - טוהר וניקיון
- צהוב - אור ואנרגיה טובה
- כתום - חברתיות ושמחה
- אדום - אהבה ותשוקה
- ורוד - מתיקות ורכות
- סגול- יוקרה וחוכמה
- כחול - רוגע ויציבות
- ירוק - צמיחה והתחדשות
- חום - ארציות וחום
- אפור - איפוק וניטרליות
- שחור - פורמליות ותחכום
- תכלת - שלווה ושמיות

התוצאה המופלאה, אותה אפשר לראות בקפיצות של זמן, היא פרץ משתלח של צבעוניות חסרת רסן. המדבקות כביכול מחביאות עוד יותר את החפצים שבחדר, אך מצד שני פתאום חושפות את נוכחותם, וההשתלטות הטוטאלית של הילדים על המרחב היתה כנראה צפויה היטב על ידי האמנית, שקראה לעבודתה 'חדר הכחדה'. מתוך הערכה רבה לאמנית ולעבודתה, בחרנו לקרוא לסדרה החדשה IRO - שם משמעותו "צבע" בשפה היפנית.

בתוך הקופסה: יצירתיות, כוריאוגרפיה ונוף

שלומית ושירי פונדמינסקי

מוקדש לשירי שרה שלום ז"ל

צילומים: אלי כץ, Neufert

האדם, החוויה שלו, ממדי גופו, הצורה שבה הוא נע במרחב והגדרתו, כל אלו עומדים במשותף במרכז היצירה והעיסוק של האחיות פונדמינסקי, הנפגשות לשיחה: שלומית כוריאוגרפית עצמאית ושירי אדר' הנוף של משרד הבינוי והשיכון.

טביעת אצבע ייחודית בכל עבודה היא לחם חוקה של המדיה שבה עובדת שלומית. ללא המצאת עצמה מחדש אין לה זכות קיום מקצועית, למעשה היא מנהלת מעין מו"פ (מחקר ופיתוח) תמידי. לפיכך פעילותה מצויה במרחב שבין המוכר לבין גבול הדמיון וחיפוש אחר דרך התבטאות חדשה המתרחקת מהמקום הבטוח שהוא מה שכבר נעשה! השיחה עם שלומית התגלתה כמקור ללמידה, להשראה, לדיוק תהליך העבודה, לחיזוק החשיבות במציאת כלים שיוכלו להרחיב את המקום היצירתי ויעשירו את העשייה המוכרת של אדריכלות הנוף. מרחב פעילות זה גדל כאשר החיפוש נעשה בחקירת כלי המדיה שלנו - ב"תוך הקופסה"¹, בתוך העולם המוכר לנו². יצירתיות היא תחום נרכש וניתן לפתח אותה גם מתוך למידה והתבוננות על מדיות אחרות, כמו זו של שלומית. השיחה נסובה על: חקירת ארגז הכלים, יצירת שפה פיסית ייחודית, בירור הקשר האישי בכל עבודה והציפייה שאלו יולידו את החוויה, שהיא מטרת היצירה. להלן טעימה מהשיחה:

ארגז הכלים התכנוני

העבודה של שלומית היא מינימליסטית, התפאורה צנועה ועיקרה בהבעה דרך הגוף.

כל יצירה נועצת שאלת מחקר באזור מסוים: ראש, ידיים, רגליים, אגן, בית חזה. כל אחד מהם יכול להיות המושא הפיזי של העבודה והוא הגשר

לדימויים ולנרטיב. חלק ניכר מהעבודה הוא הפרדת האיברים השונים בגוף וההנחה שלהם במרחב הכולל.

פוטנציאל של חקירה מסוג זה מוצע בעבודה של רם איזנברג, יעל טף סקר וירון צליק למשב"ש. מעצם הגדרת מרכיבי הגן (הכניסה, המעבר, שטחי הפעילויות, טבע, חנייה, חיץ) וחקירתם יכולה להתפתח שפה ייחודית לכל אתר, תוך בחינת סידורם במרחב, משקלם, היחס לדפנות ועוד. חקירה כזו יכולה לדייק את התכנון, להעשיר אותו ואף לייצר מושא תכנוני.

חקירה והתמקדות באלמנט אחד של הגן יכולים לתת עומק ורוחב ליצירה. נבחן לדוגמה את חצר התיכון ע"ש דנמרק ששתיינו למדנו בו, שתוכננה על ידי האמן דני קרוון. החצר ברובה מעוצבת ממדרגות שנמתחות מצד לצד, נשברות, מקובצות באינטנסיביות או חוצות כאלמנט בודד. במרחב פרושים גופים הנדסיים שאי אפשר שלא לעסוק בהם בגוף ובהרהורי המחשבה. החוויה שמתקבלת בחצר היא דינאמית, מעוררת רצון להניח את הגוף, ההרגשה המתקבלת היא שהחצר שרה ורוקדת.

צילומים: גדי דגון ז"ל, תמי ויז, www.wikiwand.com

¹ מעבר לגבול הדמיון מחשבות על הדרכים להצלחת המו"פ הארגוני, יעקב הכט.

² "בתוך קופסה" - מאת שלומית פונדמינסקי - ארבע עבודות קאמריות.

³ לחשוב בתוך הקופסה, דרו בויד ויעקב גולדנברג.

▲ תכנית הגן: למעלה בצפון הגן אזור מרוצף עם מתקנים, במרכז אזור המדשאה ולמטה בדרום הגן פרגולה עם צמחייה ושבילים (מקור דבי וג'ף רמז)

▲ צילומי מחול ותרשימים: אסקף, michaelarch.wordpress.com

תנועתיות וחללים

"אופרה אורבנית" נוצרה לביאנלה לאדריכלות הנוף בבת ים. העבודה חקרה את תנועת הקהל, מאיפה ואיך הוא רואה, כמה חללים ניתן לייצר בסמטה, איך המופע מתפתח בהתאם להכוונת הקהל ומה הסצנה המתרחשת בחלל. שאלות כגון אלו הן לכאורה טריוויאליות בתכנון הנוף-אדריכלי אך לא תמיד מקבלות דגש מספק. גן השושנים שתכנן אלימלך אדמוני הוא דוגמה טובה לחקירה של שאלות אלו. זהו גן ששימש בעבר לטקסים פורמאליים והיום מתפקד כגן שכונתי מוצלח. הוא מחולק לשני מפלסים מרכזיים שמגיעים אליהם משבילים היקפיים ועוד שביל מקביל שלאורכו פינות ישיבה נסתרות ואינטימיות. אזור המתקנים שולי. החללים השונים מתגלים בהדרגה מהמפלס התחתון, בעוד בירידה מהמפלס העליון פרושים החללים המרכזיים על רקע וילון צמחי שסוגר את החלל. הכניסות לגן דרך שערי המתכת המעוצבים עם תאורה ייחודית, עיצוב החללים והשבילים מייצרים חוויה דרמטית ודינאמית בגן.

אוצרות

פסטיבלי מחול מהווים פלטפורמה מרכזית להופעות של שלומית בארץ ובחורל וזימנו לה ניסיון בניהול אמנותי של פסטיבל. הניהול האמנותי מנתב את היצירות ושומר על הנושא המרכזי שנבחר, רואה את התמונה הגדולה ואחראי על החוויה של הקהל, למשל: קביעת סדר ההופעות, הזיקות ביניהן, אורך ההופעה של כל יצירה וכו'. ככל שהיוצר מצליח לחוות את התמונה הכוללת של הפסטיבל ולהגיב לנושא, כך ליצירה הבודדת ניתן תוקף רב יותר בייחודיות שלה.

תפיסת הבקרה הנופית בפרויקטים של משב"ש כניהול אמנותי של אוגדן יצירות כמתואר לעיל יכולה להעשיר את ההסתכלות והתכנון של

המרחב הציבורי וארגונו לחוויה בעלת נרטיב מאחד. זאת בניגוד לשפת רחוב או להנחיות מרחביות, שמייצרות כללי עיצוב ברורים של עשה ואל תעשה.

בקרה כזו אנחנו רואים בעבודתה של ג'ולי לוי-פלד בחרש. ג'ולי ארגנה את המרחב העירוני על ידי יצירת מפת פרוגרמה ופעילויות בעלת חוקיות עקבית. ברקע התכנון עמד נרטיב הביופיליה, הדגשת הפן הטבעי בייצוגו בגן וחקרו אלמנטים אדריכליים כגון: מבואה וקו התפר בין חלקות ציבוריות.

בכנס נעמיק בנושאים אלו נרחיב על תכנים אישיים ביצירה; אלתור; flow; זוויות מבט; ואיך לא מוותרים.

ג'ולי לוי-פלד		אדריכלות נוף "בינו ערים" תכנון סביבתי	
גג ירוק	גנינה קהילתית	גג ירוק	גנינה קהילתית
אלמנטים מעודדי חינוך סביבתי	גנינת כלבים	אלמנטים מעודדי חינוך סביבתי	גנינת כלבים
גנינה קהילתית	התנסויות	גנינה קהילתית	התנסויות
שוללית חורף	חזות	שוללית חורף	חזות
מעבר אקולוגי	טבע עירוני	מעבר אקולוגי	טבע עירוני
שיחים	יער מאכל	שיחים	יער מאכל
חיבת קיבוץ	כשר	חיבת קיבוץ	כשר
גנית מאבקים	מדשאה	גנית מאבקים	מדשאה

צילומי מחול, עיצוב ותרשימים: אפרת מזור, נועה בירן, ג'ולי לוי פלד

שלומית פונדמינסקי, כוריאוגרפית
שירי פונדמינסקי, אדריכלת נוף משרד הבינוי והשיכון

אמנות שרואה אנשים

אהרלה בן אריה

▲ אהרלה בן אריה בתקופת לימודיו בעזה

למדתי אמנות בישראל וברצועת עזה בדרך של התבוננות ושתיקה. ממוריי, יהודים וערבים, למדתי על קירבת לב ופשטות. מוריי לא היו פלסטינים ולא יהודים. הם היו אנשים, בני אדם, שפתחו בפני דלת רחבה דרכה התוודעתי אל גדולת מלאכתם ואנושיותם. למדתי מהם להתבונן בשתיקה ובמבט רך. לידם לא "ידעתי" וממרום גילם וניסיונם הקפידו לשדר לי שגם הם עצמם אינם יודעים. למדתי להאמין במעשה ובפעולה המדויקת. כיצד תוכן וצורה שלובים תמיד יחדיו והמעשה הוא תוצר של ידע וניסיון מצטבר של דורות. למדתי שפסל טוב ומלאכה טובה חד הם. רעיון היש מאין המקדש את המקוריות והחדשנות כערך עליון נדחק הצידה ואת מקומו תפס רעיון היש מיש. במחיצתם, תפיסת הליברליזם המוחצן כערך בפני עצמו התמסמסה ונעלמה. את מקומה תפסה ההבנה וההערכה לערכי תרבות חומרית המתמשכת על פני דורות. מאז ובכלל אני נשמר מסכנת החשיבה הניהיליסטית המנוונת האומרת "הכל הולך". חשיבה שבעיני יש בה טשטוש והפרדה בין עיקר לתפל. אני מגלה שתפיסות אלו

הפכו לי לדרך חיים גם מעבר לתחום היצירה. הפסל משה שק (ג'וק) נהג לומר לי: "מחרשת עץ מהר חברון מיועדת לאדמה כבדה, מחרשת עץ עזתית מיועדת לאדמה קלה. ההבדל ביניהן הוא התורה כולה...".

לאורך שנותיי כיוצר אני מארח אנשים בסטודיו ועד לתופעה שחוזרת על עצמה. קהל המבקרים שהוא אקראי ומגוון נמשך דווקא אל העבודות הקרובות ללבי ואני שואל את עצמי, מאיפה הם יודעים? אני שואל ועונה שמשיכתם, גם אם הם לא מודעים לסיבותיה, קשורה לזיהוי מרכיב של אמת. אמת אוניברסלית שמסעי הארוך כאמון הוא התכוננות אליה ומחקר אחר אופייה החמקמק. כנוסע מתמיד אני נע בזמן ומקיים מחקר שאין לי בהכרח מושג מה הוא. המצפן הקבוע הוא תכונות החומר והכלי שבידי. אהובים עליי במיוחד האורחים החרדים שיש בהם פליאה וסקרנות. בני אדם שמורגלים לחיות בעולם מושגים שבו יש מעבר לדלת האמות האישית. גם אם עולמם נתפס בעיני כעולם ישן של אלוהות חיצונית, אני מוקסם וניזון מהרגלי השיח וצורת החשיבה ההוליסטית. עבודותיי הסביבתיות מגלמות חוויה שמיועדות לבני אדם. הן מתהוות במנוע שבין הסנטימנט לפונקציה. במהלך חווית היצירה האינטימית אני מביא לידי ביטוי את המטען והידע שנצבר בתהליך למידת הפרויקט המתהווה. האיק והמה משתלבים יחדיו והדימוי נעשה עוד פרט ממרכיבי המכלול. המגבלה הפונקציונלית משמשת לי כהזדמנות להעצמה יצירתית. פסלים שהם גם מתקני משחק, הצללה ועוד שימושים חיוניים שאין בהם אמירה פוליטית מפורשת, מאמתים את בחירתי אותה אני מכנה "נאיביות מודעת".

אני מתמקד ב"דבר" ופחות בדיבור עליו. גישתי טוטלית ואחראית ושואפת לקחת חלק בהתהוות נרטיב תרבותי חדש שישמש כחווית נוף מולדת לציבור רחב ככל האפשר. מעשה האמנות בעיני הוא מעשה מוסרי. אני בוחר לראות בעצמי שליח ציבור, משרת, על כל האחריות המשתמעת מכך. התוצר הסופי מגלם את המתח המובנה שבין החופש האישי לצורך הפרקטי של סביבה וקהל. למרות שיצירתי מיועדת ומונגשת לקהל, אני מעדיף לקיימה בסביבה מבודדת ושקטה. אהובה עליי ההתבודדות ואין בי כמיהה לפגוש קהל אליו אני חש שייך ומופרד. כך גם לגבי החיבוק הממסדי שהוא ממני והלאה. אני נהנה להתייחס אל חיי כתחביב נערך אמביציה יומרנית שיש בה משום צמצום הקלילות והחופש. לא במקרה לחלק נכבד ביצירתי אני קורא צעצוע. בצעצוע אין יומרה של אמירה נחרצת. הוא מאפשר למידה דרך חווית משחק ושעשוע. אין בי צניעות או ענווה אלא בחירה בקו המחשבה של 'אני קיים משמע האחרים קיימים'.

▲ רחבת בניין המועצה גני תקווה

▲ גן סאקר ירושלים

▲ חוף אשקלון

עם אמינות, מקצועיות וחדשנות **הופכים כל רחוב לאומנות**

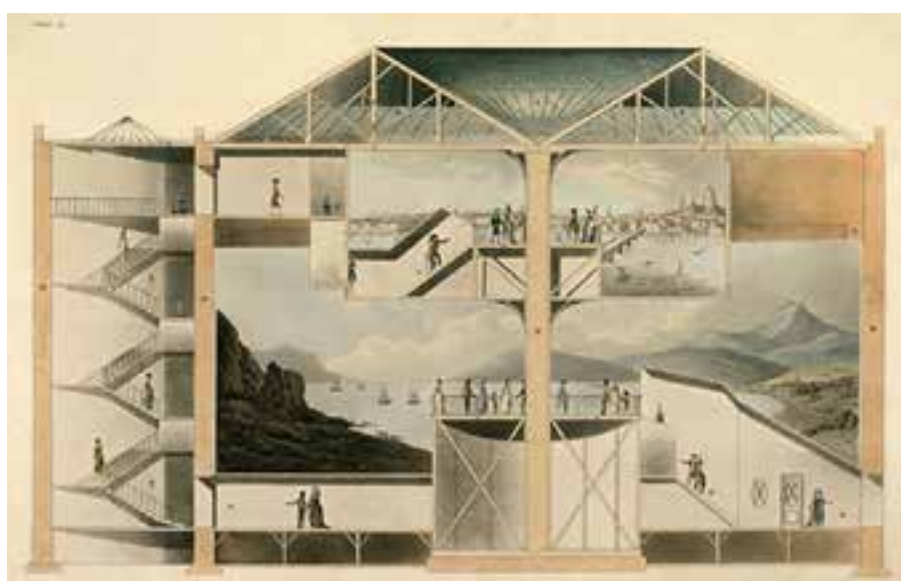
רדימיקס מוצרי בטון (ישראל) בע"מ
טלפון: 08-8548888

פנורמה מסדך

תחייתה של הפנורמה במאה העשרים ואחת

ונסה בן שבתאי

חתך אורך פנורמה

בשלהי המאה ה-18, המציא הצייר הסקוטי רוברט בארקר (Barker), אמצעי בידור חדשני שפותח על מנת להכיל את ציוריו העצומים אשר תיארו את נופה של אדינבורו; הפנורמה, ששמה נגזר מן השפה היוונית: פאן - הכל; הורמה - מראה, היתה למעשה מדיום חזותי בעל תצוגה מעגלית של 360 מעלות, שסבבה את הצופים העומדים במרכז. המבנה הייעודי הראשון להצגת הפנורמה הוקם בלונדון ב-1792, ותוכנן כמבנה מעגלי (Rotunda) מוחשך ללא פתחים העלולים לפגוע בטכנולוגיה ובאשליה שהתצוגה יצרה - מחזה ויזואלי אשלייתי באיכות מציאותית. תכנונו של בארקר התבסס על הפרעה ביחסים הקונבנציונליים בין הצופים לבין הבד המסורתי בעת הצפייה בציורים, אשר הביאה את המבקרים למצב בו הם איבדו את גבולות גופם בחלל ללא יכולת לתפוס את הנוף כולו בעת ובעונה אחת. בכך קנתה לעצמה הפנורמה מעמד פרדוקסלי, כמדיום שמייצר

¹ Bernard Comment, The Panorama (London: Reaktion Books Ltd, 1999), 8-7.

חללים אלה מבקשים לנתק את הצופים מן המציאות היומיומית, ולשחזר את אותה חווית הטבע, התנועה והזמן שאנו חווים באופן טבעי, אך במרחב תלת-מימדי פנימי; מצב אשר דורש התאמה מדויקת ביותר של מידע אשלייתי למצב הפיזיולוגי של החושים האנושיים, ומכוון לפנות לא רק לעיניים, כפי שעושים ציור או פסל, אלא לכלל החושים באמצעות חוויה שהיא אסקפיסטית עד כדי המרת הטבע לחלוטין והחלפתו בחלל מלאכותי.

ומייצרים אשליית מציאות המדמה נוף וטבע חולף, הפונה באמצעות החושים אל מרחב דמיוני ששייך לעולם התופעות. תמציתם של חללים אלו נעוצה בחוויה האנושית ובזיקה המובנית בנו להתקשר ולהתפעם מהטבע ומהחי על פי תיאוריית הביופיליה (Biophilia) שהוצגה לראשונה על ידי הפסיכולוג אריך פרום (Erich Fromm) וגורסת כי לנו, לבני האדם, דחף מולד לחפש קשרים עם הטבע, החי והצומח ומייצגת את הצורך הנפשי שלנו, להרגיש חלק מאלה.

מרחב אימרסיבי (Immersive Space), המתאר מציאות ריאליסטית ובו בזמן מנתק את הצופים מן המציאות הממשית החיצונית.¹ פנורמת מסדאך (Panorama Mesdag) שבהאג, נמצאת עד היום במקומה המקורי ומציגה ציורי פנורמה אשר מתארים את דיונות חופי הים הצפוני, וכפר הדייגים שֶכְוֵינֶינגֶן (Scheveningen) כפי שהיו בשנת 1881. ציור זה מדמה אשליה אופטית שגורמת לצופים להרגיש שהם אכן עומדים על דיונת חול שצופה לחוף וכי מדובר בנוף מציאותי אידילי - מחזה ויזואלי אשלייתי באיכות מציאותית, המאפשר לצופים להיטמע בחיזיון שסבב כולו סביבם.

בשני העשורים האחרונים אנו עדים לריבוי הולך וגובר של יצירות אמנות אימרסיביות, המבקשות לעטוף את הצופים בחלל שבו כל כולם שקועים - נוף והכרה ללא הפרדה. בחלל אימרסיבי נוצרת חוויה (experience) המתרחשת באמצעות מניפולציות על חושי הצופים באור, בזמן ובמרחב, אשר גורמת להתנסות שאינה מבוססת או ממוקדת בדימוי או אובייקט מסוים, אלא בתופעה שתובעת מהם התכוונות דרך הגוף לצד הצורך לנוע בתוכה. בפרויקט מזג האוויר (The Weather Project), אשר הוצג בשנת 2003 בטייט מודרן שבלונדון, הציג אולאפור אליאסון, הידוע בעבודות אמנות סביבתיות-אקולוגיות בקנה מידה קולוסאלי, מיצב שהתבסס על ייצוג מזג האוויר והשמש בחלל מוגדר, תחום ונשלט. כאן הציג אליאסון חלל ערפילי ובו שמש עצומה זורחת אל חלל אולם הטורבינה העצום של הטייט בצבעים כתומים-צהובים.

אותה שמש היתה למעשה חצי דיסק מעגלי, משובץ בכ-200 נורות נתרן בלחץ נמוך, אשר הוצבו ישירות מתחת לכ-300 גיליונות אלומיניום שהונחו על התקרה ושיקפו את חצי הדיסק. כך נוצרה, מצד אחד, אשליה של שמש מלאה, ומצד שני הכפלה אשלייתית של חלל התערוכה. מאיידים שפיזר בחלל יצרו אובך ערפילי שיצר תחושה אשלייתית של שקיעת שמש בין ערביים. גיליונות האלומיניום אשר הונחו על התקרה שיקפו את הצופים על כל פעולותיהם ולמעשה רבים מהם העדיפו לצפות ביצירה בשכיבה על הרצפה, ולעתים קרובות אף יצרו בגופם דימויים, מילים או משפטים, שהשתקפו בתקרה כצלליות על רקע אור השקיעה הכתמתם. יצירה זו אינה עומדת בפני עצמה, אלא מורכבת מסביבה המייצרת חוויה אסתטית הזקוקה לצופים כנוכחים בה - המנסה לעורר מצבים שונים בהתנהגות האנושית, כך שתתקיים מערכת יחסים בין הצופים ליצירה, אך גם בין הצופים עצמם. הצופים עצמם הפכו ליצירת האמנות - גופם, מוחם, חוש הראיה ומערכת העצבים שהתמודדו עם סביבה חריגה.

חללים אימרסיביים כמו פרויקט מזג האוויר, מבקשים להכניס את הטבע לתוך מרחב פנימי

Olafur-Eliasson-The-Weather-Project-2003 ▲

▲ מבנה פנורמה

ונסה בן שבתאי היא מורה לאמנות חזותית ודוקטורנטית בחוג לתולדות האמנות, האוניברסיטה העברית בירושלים. עבודת הדוקטורט שלה, בהנחיית פרופ' גל ונטורה, עוסקת בפנורמות באמנות העכשווית.

▲ צילומים: ראם נרי, און' בן-גוריון

חקר עיצוב שונית מלאכותית בהדפסה תלת-מימדית

עפר ברמן

קרמיים. העמודים נמצאים מעל לשנתיים במים ומאז ההתקנות, ביולוגים ימיים מקיימים סקרים ביום ובלילה ומתעדים אינטראקציות בין הדגים לשונית, והתיישבות אורגניזמים ואלמוגים.

במהלך הזמן שהמתקנים במים עבר עליהם תהליך סוקסציה בו נצפה מעבר מאצות לאלמוגי אבן. עם הזמן ראינו הגעה של קיפודי ים, גדילת איצטלנים וספוגים, הטלת ביצים של רכיכות, התיישבות אלמוגי אבן ואלמוגים רכים וכמובן גיוס של דגי שונית צעירים. מאז נספרו עשרות אלמוגי אבן שהתיישבו באופן ספונטני. אנו מקווים כי בהמשך הניסוי נראה גדילה נוספת של אלמוגים והתיישבויות נוספות ונבדוק כיצד העלייה בכמות מושבות האלמוגים על המתקנים תשפיע על אוכלוסיות שאר בעלי החיים. בנוסף, ישנן שאלות מחקר הנוגעות לעיצוב המבנה עצמו הן ברמה ההנדסית - עמידות בעומסים מצטברים לאורך זמן, שחיקה ועמידות לפגיעות פיזיות, והן ברמת הניראות - השפעתו של הטבע על התפקוד, המבנה והצורה של המבנה המלאכותי.

▲ צילום: עפר ברמן, טכניון

קרמית, נפלה ההבנה שדרושה התערבות ישירה באופן שבו הדגמים מודפסים. כדי לממש זאת אנחנו משתמשים בתוכנת 'רינו וגראסהופר' על מנת ליצור עקומה תלת-מימדית המשמשת כמסלול אותו המכונה עוברת ומוציאה את החומר תוך כדי. במקום לתכנן גוף נפחי אנחנו מתכננים את הכוריאוגרפיה של המכונה. לתכנן העקומה ישנם מספר פרמטרים המשפיעים על אופי הצל ומקומות המסתור שנוצרים לבעלי החיים.

קרבתנו הפיזית לשונית האלמוגים באילת והחיבור עם המכון הבין-אוניברסיטאי באילת מאפשרת להתנסות בגוף ראשון, ולהכיר מקרוב את מבנה השונית והתפקוד שלה, את האינטראקציות בין בעלי חיים לבין הסביבה המורכבת והמגוונת. מהם יחסי הגומלין בין הדגים לאלמוגים, כיצד נראים מקומות המסתור ומהו הסגנון המורפולוגי. במחקר בחרנו להתמקד תחילה בשיטת בווריאציה שולחנית, זהו סוג האלמוג שמשמש לנו כפרנס ועליו מתבסס העיצוב, והוא נפוץ במפרץ אילת. השולחן בנוי כסוג של סבכה אלמוגית, והוא עומד על רגל אחת. מחקרים מראים שמבין וריאציות האלמוגים הבסיסיות (מסיבי, מעוגן, שולחני), באלמוג השולחני שוהים דגי השונית בעלי המסה הביולוגית הגדולה ביותר לזמן הרב ביותר. דגי השונית הגדולים מעדיפים להיות מתחת לצל של שולחן האלמוג, שם הם מרגישים בטוחים לארוב לטרף או להסתתר מפני טורפים. ואילו דגי השונית הקטנים יכולים להסתתר בתוך הסבך האלמוגי של השולחן עצמו. אלו שני מאפיינים מורפולוגיים פונקציונליים שמלווים אותנו לאורך התהליך - סבכה שולחנית וצל שנוצר תחתיה.

ב-2019 הותקנו שלושה עמודים ניסיוניים בגובה שניים וחצי מטר בסמוך לחוף קצא"א, אילת. על שלושת העמודים הושחלו קרוב למאה אלמנטים

מחקר זה עוסק בגיבוש מתווה לייצור אופטימלי של שוניות מלאכותיות המיועדות לתמוך בשיקום ושימור סביבות ימיות שופעות אלמוגים. שוניות האלמוגים הן אחת מהמערכות האקולוגיות המגוונות ביותר ותומכות בכרבע מהיצורים הימיים בכדור הארץ. הן מכילות עושר מינים גדול יותר ליחידת שטח מאשר כל סביבה ימית אחרת. בארבעים השנים הבאות, חוקרים מעריכים שכ-70% מהשוניות בעולם ימותו או שמצבן ידרדר. כאשר שונית גוססת, זה משפיע על מגוון רחב של בעלי חיים ישיבים או שחיים בגוף המים. בהדרגה כל אותם בעלי החיים החשובים של השונית מתחילים לעזוב אותה, ומה שהיה פעם אזור שוקק חיים הופך לנטוש ודומם.

אחת מהדרכים האקטיביות לשיקום אזורים אלו, היא בעזרתן של שוניות מלאכותיות. שוניות מלאכותיות הינן מבנים מעשה ידי אדם, המוצבים ומחקים באופן כלשהו את אחד או יותר מהמאפיינים של שוניות אלמוגים טבעיות. כיום שוניות מלאכותיות נבנות באזורים ימיים ברחבי העולם, בין השאר למען שימור ושיקום בתי גידול. החזית הטכנולוגית של יצירת שוניות מלאכותיות הינה הדפסת תלת מימד. כלי הייצור האדטיביים, הם בעלי היכולת הקרובה ביותר שקיימת כיום ליצירת המורכבות הצורנית והמגוון שכה חשוב לשוכני השוניות.

לב המחקר מתבצע בטכניון במעבדת העיצוב של פרופ' עזרי טרזי - Design Tech Lab, מדפסת חדשה מתוצרת Wasp הינה מדפסת המיועדת להדפיס חומרים קרמיים באקסטרוזיה על פי תערובות מקוריות שמותאמות במיוחד לסביבה הימית. השליטה על המדפסת נעשית בעזרת כתיבת אלגוריתם פרמטרי המפיק גיאומטריות ייחודיות בעלות מורכבות צורנית גבוהה.

אחרי ניסיונות רבים וכושלים לעיצוב וייצור שונית

עפר ברמן, דוקטורנט במעבדת ה-Design-Tech, הפקולטה לארכיטקטורה ובינוי ערים, טכניון. המחקר נעשה בהנחיית פרופ' עזרי טרזי מהטכניון ופרופ' נדב ששר מאוני' בן-גוריון שבנגב, וביעוצו של פרופ' חיים פרנס, טכניון.

חדש בגנית פארק

NINJA POWER PARK

מסלול נינג'ה למרחב הציבורי

תוצרת כחול-לבן • לפי תקן 1497

בלעדי לגנית!
שעון נינג'ה סולארי

חוף לידו, אשדוד

אנטי תחזוקה: מקרה ארגז החול

פרופסור יעל מוריה ואדריכלית עדי לוי טראו עריכה: צוף בר און

▲ חוף לידו, אשדוד: מדרגות העליה לטיילת כוסו רמפת חול עונתית

מעל הפקק בלי קול טור צפוניים

מתוך: גשם שיורד לאט יותר, מאת אלכס בן-ארי

עשבים שוטים בין מרצפות, צמחי חלוץ מתחת מרזבים מטפטפים, שלכת שמלכלכת מדרכות וטחב על גבי גדרות ישנות - זהו הטבע הפורץ אלינו מבין המרקם העירוני. האלמנטים הבלתי צפויים והמרגשים שבנוף האורבני מבקשים מאיתנו שלא להתייחס אליהם כאל מטרד, מזכירים לנו את מקומם ודורשים את תשומת לבנו. זהו מתווה ראשוני לקראת מניפסט עתידי בדבר "שינוי בקוד האתי של תפיסת התחזוקה העירונית", רעיון שהתהווה מתוך חווית התבוננות יומיומית ובמפגש שבין תכנון להתפתחות הספונטניות שבמרחבי החיים.

"אנטי-תחזוקה"

בנקודה זו נבקש לנסות ולערער תפישות עולם מקובלות של בין יפה ומכוער, נקי ומלוכלך, מוזנח ומטופח, לצאת בקריאה ל"אנטי תחזוקה". זאת לא במובן האנגלי של אנטי, כשלילה או סתירה, אלא תוך שימוש בפירושו הלטיני, כ"אנטה" (ante) כמילת פתיחה, הקדמה ומבוא למקומות ורעיונות. כלומר, כמונח שאינו בא לשלול את התחזוקה, אלא קורא לשינוי מחשבתי ותפיסתי בקשר למושג, כהזדמנות להגדירו מחדש.

אם במצב כיום התחזוקה מאתגרת את התכנון, מכתיבה חומרים וגיאומטריות מגבילות, נבקש

החולות הנודדים משמורת ניצנים מספרים סיפור אחר. הם הטבע שמכסה על העיר בתקופת ובעונות שונות ויוצר נוף חדש, הזדמנות חדשה של חוויה עירונית מלאת חיים שהיא ההפך משממה. כמו ארכיאולוג שנוסף את שארית החול בשלב הסופי של החפירה הארכיאולוגית ומגלה כד עתיק יומין, חולות שנודדים ממקום למקום מסמנים מקומות עירוניים של טבע עבור האדם העירוני הטכנולוגי.

כאנשים החיים בתנאים של חוסר ודאות, משבר אקלימי חמור ועודפות מכל סוג, אנו מציעים לשנות את נקודת המבט על תחזוקה. לא עוד טיפול מנע, השואף לסטריליות, אופטימליות ויעילות, אלא טיפול המאפשר לטרנספורמציה נופית, טבעית, לבלייה, לספונטניות ולכנות להתקיים בתוך המרחב הפיזי. גישה זו, לא רק שרוצה להפוך את התחזוקה ליצירתית יותר, אלא גם לשנות כאמור את מהותה ולדון בשאלה "מה הוא מקום מתוחזק?". לתשובתנו, פוטנציאל התחזוק טמון ביכולת לשלב וליצור קומפוזיציות חדשות בין מלאכותי לטבעי, בין עשוי לפרום, בין סדר לכאוס, בין נמוך לגבוה, בין יקר לזול. רעיון זה נשמע אולי כתיאוריה, או אידיאולוגיה המתאימה למאמרים והתפלספויות, אך הוא רעיון יסודי ובסיסי בפרקטיקות של נוף.

החזרה של הטבע לעיר תהיה ההזדמנות להגדיר אסתטיקה וחוויה עירונית חדשה של השתנות המרחב בזמן והשתנות הזמן במרחב. בחורף האחרון, בסופו של דבר, מי ששרד והרים ראשו מעל כיסוי החולות הנודדים בחוף העירוני באשדוד הוא צמח נר הלילה הצהוב, מצביע על אפשרות של אסתטיקה מקיימת, וגם פואטיקה מקומית על הדרך.

להפוך אותה מפרוגרמה מצמצמת לשותפה בתהליך היצירה של המרחב. גישה זו איננה המצאה חדשה או רדיקלית ואפשר לראותה כהמשך ישיר למלאכת התכנון והעיצוב, ולאחותה לכל דבר של מלאכת השימור. כאשר יש לתחזק דבר מה ישנו אנו מכנים זאת שימור ומושקעים בו מאמצים פיזיים וכלכליים רבים, מדוע שלא נראה בתחזוקה פעולה שווה במעלה? אין אנו רואים מישהו רוצה להחליף את עמודי האקוודוקט בקיסריה בפלסטיק נוח לקרצוף על מנת שיהיה קל לנקותו, הלוא כן? מדוע שלא נשקיע את אותה רגישות אסטטית מחשבתית ועיצובית בתכנון ותחזוק מרחבים חדשים?

כיום, מושג התחזוקה מתקשר במקרים רבים עם עולמות הרפואה (האלטרנטיבית והקונבנציונלית) וכשם נרדף לטיפול מונע או כחסם מפניי הופעתה וחזרתה של בעיה. בהקשר התכנוני-אורבני אנו נחשפים לתחזוקה בהקשר דומה, דרך עבודתו של אגף שפ"ע, או חברת קבלן המתמחה בתכנון מערך תחזוקה "אופטימלי" כזה או אחר.

תמונות אלה צולמו לאחר סופה בחוף הים באשדוד ומביאות את תמצית העיר לידי ביטוי - הקשר שבין העיר עצמה לרצועת החוף המופלאה שלה, זה שאינו תמיד ניתן לזיהוי מידי וישרי שעה שהם נראים מנותקים זה מזה פעמים רבות. באגף שפ"ע ובאגף האחראי על החופים, כמו גם להנהלת העיר, הדימוי משמש כסדין אדום וכשל תכנוני של רצועת החוף. תחילה שלנו, כמתכנני הרצועה, ולאחר מכן ככשל תחזוקתי איתו הם מתמודדים שנים בעקשנות תוך ניסיון לסלק את החול מהמקום כאילו היה מחלה. זאת, במקום להודות על רצועת חוף מפוארת כל כך ומהזכות ליהנות ממחשב טבע אדיר הצמוד לעיר.

▲ יער חדרה. צילום: אלכס סיצ'נקו

פואטיקה של אדריכלות נוף

יער חדרה | הקפות ביער

אדריכל נוף דוד אלחנתי, אדריכל נוף סיון אורנאי בשיתוף עם מתכנתת נוף נועה נטע

שמכסים את תחתית היער בשמיכה מרשרשת ועבה. התחדשות, הסתגלות - הקפה של מחזור חיים שלם.

אך במבט אחר ניתן לראות את סימני הקרב המתחולל בין האדם ליער - את שאריות החגיגות שלא נאספו, את ערימות פסולת הבניין שמפוזרות מכל עבר. סימני הדמעות של כוסות הפלסטיק ואת מהלומות הבקבוקים השבורים, האריזות והשקיות המתעופפות. האדם משתמש ביער כחצר אחורית, אזור דמדומים נסתר מהעין.

זהו סיפור של יצירה ונתינה, על שליטה ועשייה. דרך שמתפתלת בין האדם וסביבת החיים שלו שמתחילה בתקווה ולבלוב ולעתים קרובות מתפתחת לאכזבה והרס.

שיטוט רגלי ביער חושף את סימני עונות השנה. המים המציפים את היער בחורף ונסוגים עם חום הקיץ, על האביב והסתיו שמזמינים חיים חדשים לצמח, לרפרף ולקפץ באחו החבוי בלב היער. קליפות הגזעים שמתנתקות והעלים הנושרים

במבט חולף מהרכבת או מהכביש נראה יער חדרה כגוף אחד. וילון העצים הצפופים, אשר היכו שורש זה מכבר, מספר על כוח, על יחסים בין העיר ליער, על אהבה ומורכבות, על פחד ואמת, על חוכמה וכישלון. סיפורו של יער חדרה מתאר את הדו-שיח האין סופי בין האדם וסביבתו.

מעל 100 שנה חלפו מאז נטעו שורות האקליפטוסים בחלקות סדורות. נטיעת היער נכרכה במציאות של היישוב היהודי באזור - סמל למאבק בביצות, חומר גלם לארגזי התפוזים שיצאו מעמק חפר ועץ לבנייה.

כשניגשנו לכתיבת כתבה זו, בנושא הפואטיקה של אדריכלות נוף במאה ה-21, מיד הבנו שנרצה שיער חדרה יעמוד במרכז.

ידענו זאת, כיוון שמעבר לכך שהיער הוא חלק חשוב מנופי בקעת נחל חדרה ההיסטוריים והעכשוויים, מעבר להבנה ש-1,200 הדונמים שלו ננטעו בשטח מרזבה ושהוא חיוני למשטר מי הנגר בסביבתו, בנוסף לכל אלו, בתהליך העבודה על התוכנית הרעיונית של היער, הרגשנו שאנחנו נמצאים בליבה של התרחשות חיה ונושמת, היא סיפורו של היער.

▼ צילום: אלכס סיצ'נקו

▲ צילום: נועה נטע

במקביל לכתיבת שורות אלו, ביום כיפור האחרון פרצה שריפה ביער חדרה. 400 דונם נשרפו בליבו של היער תוך שעות ספורות, האדמה החרוכה והגזעים המעשנים מעידים על הכאב והמאבק להמשיך ולהתקיים. מההליכה ביער לאחר השריפה נדמה המקום כפצע פתוח, היער מדמם שנים של קיום וברגע אחד הסיפור הופך להיסטוריה. ניתן לזהות את האחדות והשוויון שיש ביער, להביט בתפר בין האזורים השרופים לאלה שניצלו בזכות כוחות ההצלה.

עץ ששורשיו השרופים מעשנים עדיין עומד בסמוך לעץ חי, כקורבן לצד ניצול, באחוזה, בחברות, באופן שמעורר פליאה.

אולי אלו ימים אחרים אשר מבשרים כי נוף האדם לא בשליטתו, אם כי בשליטת האדם לבחור את נקודת מבטו.

▲ צילום: נועה נטע

אנחנו נמצאים בשלב השני של עבודת התכנון. גיבוש המערכות האקו-הידרולוגיות ודרך יצירת תצורת הנוף החדשה של "ברכת טאס" ההסטורית ששאירת ממנה אפשר לראות כיום בשטח "ברכת יער" הסמוכה.

נרצה להאמין שביכולתנו ליצור בסיס חדש לסיפור האדם והיער בחדרה - עליו אפשר יהיה לבנות שיח של הדדיות, כבוד והכלה.

מתחילתו היווה היער ביטוי לשליטת האדם בסביבתו - הסגת אזור הביצות שלא צלחה, הפיכת אזור הבר לשטח חקלאי מניב. מתוך העבודה על היער, כמו המים המגיעים מדי שנה ומציפים אותו, צפו גם שאלות תכנוניות רבות. האם כשאנו ניגשים אליו כעת עלינו להתחקות אחר העבר? האם עלינו להשיב את מצב הדברים כפי שהיו לפי התערבות האדם? או שמא לצמצם את התערבותנו ככל הניתן? כיצד נוכל להנגיש את היער לאדם ולשמור על כבודו?

בספקותינו ובמחשבותינו על היער, עלה בנו ספרה של דלין מתייה "הקפות ביער". הספר עוסק ביחס הניצול והפטרונות בין האדם והטבע. מתוכו לקחנו גם את כותרת הרצאה זו, וגם את המענה לדרך שבה בחרנו להציג את תהליך העבודה ביער.

בספר, מגיע הגיבור להכרעה שמחזירה אותו אל היער לאחר שנים של נתק, כדי לסייע למשפחתו ועמו ולנסות לרפא את הנזקים שנגרמו משנים של ניצול משולח רסן.

למעלה משנתיים חלפו מאז שהחלנו לחיות את יער חדרה, את היוזמה והרוח הגבית לתהליך הכנת תוכנית רעיונית להתחדשות היער נתנו קק"ל, האחראים על השטח, ובשיתוף פעולה עם עיריית חדרה ומינהל ההנדסה שלה יחד עם גופים נוספים יצאנו לתהליך ארוך. בפברואר 2020 הוצגה ואושרה התוכנית הרעיונית, שמהווה בסיס לתוכניות המפורטות לחלקיו השונים.

▲ צילום: בלה נודלמן

אדריכל נוף דוד אלחנתי: בעל תואר באדריכלות נוף ותואר שני בבינוי ערים מהטכניון. לדוד ותק של כ-27 שנים במקצוע. בעל משרד "דוד אלחנתי אדריכלות נוף בע"מ" בו כ-18 מתכננות ומתכננים.

אדריכל נוף סיון אורנאי: בעל תואר באדריכלות נוף מהטכניון, שותף במשרד, מנהל שלוחת המשרד בחיפה.

מתכננת נוף נועה נטע: בעלת תעודת הנדסאי נוף ממכללת תל חי ותואר ראשון בגיאוגרפיה ולימודי סביבה מאוניברסיטת חיפה, מתכננת בצוות משרד חיפה.

פואטיקה של אופק חיצוני באורבניזם נופי-אזורי

אדריכלית נוף מתניה ז"ק, אדריכל אורי רייכר

▲ מעגלי מפגש - כיכר המדיטק ומזיאון העיצוב, חולון, 2017, ז"ק - רייכר. הצעה זוכה במקום ראשון בתחרות תכנון ועיצוב

כיום, כשאנו מקדמים נופים רב-תפקודיים, פתרונות תשתיתיים מבוססי-טבע, נופים חברתיים וברי-קיימא, מה הביטוי של הפואטיקה של אופק חיצוני? ומה החלק של אותה פואטיקה במענה לסוגיות היסוד של תקופתנו?

▲ ירוק לכחול, בת ים, 2010, ז"ק - רייכר. פרויקט חתך הרחוב העתידי - תשתיות ירוקות מבנות את המבט אל האופק

בהרצאה נתמקד בניסיונות להבנות מחדש אופק חיצוני, דווקא במרחב התוך-עירוני, דרך דיון היסטורי-תאורטי ובאמצעות מספר מקרי מבחן מעבודת סטודיו ז"ק - רייכר. גישת המשרד מציעה קריאה, מיפוי ותכנון של אורבניזם נופי-אזורי. זאת פעולה שהיא בהכרח חוצה קני-מידה. כיצד מתהווים הממשק והחווייה של המרחב האזורי בתוך הגן והכיכר העירוניים, לדוגמה בגן-טיול בבת ים, ובכיכר מעגלי מפגש בחולון. כיצד מנכיחים סוגיות של תכנון נופים בקנה מידה גדול (אזורי), כיצד איכויות ותפקודים נופיים אזוריים לא רק מקבלים ביטוי בתכנון, אלא מתווים את כלל הפיתוח העירוני. כיצד נכון לגשת לאותם נופים גדולים כשהם חלק מאתר לתכנון, לדוגמה במחקר בדלתת נהר הריין בגבול אוסטריה-שווייץ.

הפואטיקה של האופק החיצוני מקבלת ביטויים שונים ואף סותרים בהיסטוריה של אדריכלות הנוף. מאדריכלות פרה-קולומביאנית, דרך גני וו-לה-ויקומט של לה-נוטרה, ועד ההצעה לפארק לה-וילט בפריז של האדריכל רם קולהאס.

בשנת 1350 פרסם פטררקה מאמר בו תיאר את הטיפוס שלו על Mont Venteux, רק על מנת להביט על הנוף. אותה תקופה גם היוותה את שיא המהפכה החקלאית של שלהי ימי הביניים, שבעקבותיה גם הואצו תהליכי העיור. הללו ממשיכים למעשה, עם מאפיינים שונים, עד היום. בעקבות כל אלה, המבט אל הנוף, החקלאות, והעיור - הנוף שפעם היה חיצוני לעיר, חיצוני לתרבות, כלכלה והחוק - הולך ו"מופנם" (internalised) אל תוך המרחב והייצור העירוני. תופעה זו מקבלת ביטוי חזק עוד יותר בעשורים האחרונים, עם התפתחותן של ערים אזוריות המבוססות על תעשיית שירותים, תרבות, פנאי ותיירות (להבדיל מהערים ההיסטוריות והערים התעשייתיות שקדמו להן). שלא במקרה, בעשורים אלו אנו גם חוזים בעלייה דרסטית באי-שוויון, במקביל להפנמת הנוף ככלי של הניאו-ליברליזם, וכמובן במשבר אקלים, פגיעה במגוון הביולוגי, הצפות ומגפה עולמית. ולכן כמובן נוספת השאלה - מה ההשפעה על החוויה, על הפואטיקה, של "להביט על הנוף"?

סטודיו ז"ק-רייכר s--r הוקם בשנת 2012 על ידי מתניה ז"ק ואורי רייכר. עבודת הסטודיו משלבת בין אדריכלות ואדריכלות נוף במנעד רחב של קנה מידה. דרך מתודולוגיות של עיצוב ומחקר, מנסה הסטודיו לנסח ולבנות כל פעם את היחס בין אדם וסביבתו, בין מחסה למרחב.

מתניה ז"ק אדריכלית ואדריכלית נוף. חברת סגל במסלול לאדריכלות נוף בטכניון, ומרכזת פרויקט הגמור. ב-2014 הקימה בפקולטה את סטודיו LandBasics העוסק בסוגיות יסוד במרחב הנופי הישראלי דרך עיצוב מבוסס מחקר. בשנים האחרונות מתמקדת בפרויקט "LandBasics - נחל-ים", העוסק באזורי השפך והאסטואר של נחל החוף בישראל.

אורי רייכר הוא אדריכל, בוגר בצלאל, אקדמיה לאמנות ולעיצוב, בהצטיינות. צבר ניסיון עשיר במשרדי תכנון באדריכלות ואדריכלות נוף. עבד כשש שנים במשרד Foster + Partners בלונדון. כעמית בחברה, היה אחראי לצוותי עבודה בפרויקטים מורכבים בעירוב שימושים, שיפוץ ושימוש מחדש במבנים היסטוריים, תכנון עירוני ועיצוב הנוף.

ברזיות חדשות

מבית שחם אריכא

נגישות מלאה לנכים | מתאימות למוסדות חינוך

שניר

ברזיית קירור

ארבע פיות שתיה

לשתיה ולמילוי בקבוקים

אופציה לקערת כלבים

אשד

לשתיה ולמילוי בקבוקים

ברז לכלבים עם לחצן ייעודי

בארי

ארבע פיות שתיה

אופציה לקערת כלבים

מבנים טרומיים

ריהוט רחוב

שחם אריכא

אל
תפסס

32 מכשולי נינג'ה שונים, חדשניים, יחודיים ואיכותיים לאימון בפארקים, מתאים לבני נוער ומתאמני נינג'ה מתקדמים. החל מ 40 מטר של מסלול אתגרי בעשרות צורות ואורכים

NT DESIGN No.64604, 64898, 64900, 64902, 64901, 64659, 64537, 64462, 64463, 65144, 54464

לא ניתן לרכוש את מתקני הנינג'ה דרך מרכזי החברה למשק וכלכלה

רמה אחת מעל כולם

PRO

★★★

PRO

★★★

**NINJA
BY URBANIX**

רמה אחת מעל כולם

32

מכשולים

ID5

PATEN

שימור משאבי התרבות בשטחים הפתוחים

אדריכלית נוף עדי נוי

▲ תשתיות, תעסוקה, חקלאות, נוף וטיילות בסביבת יער עירון. צילום: בלה נודלמן

שטחים פתוחים, מוגנים ושאינם מוגנים, ובמידה רבה גם במרחב העירוני. גישה רב-תפקודית זו הכרחית לצד טיפוח נופים טבעיים ונופי מורשת, פיתוח שימושי פנאי ונופש כמו שבילי טיול, אתרי ביקור ושימור מנהגים, מסורות ונוף היוצרים את תבנית המקום וזהות תושביו והמבקרים בו. מידת קיומם של המשאבים התרבותיים בשטחים הפתוחים, תשפיע במידה רבה על דמותה של הארץ בה נחיה בעתיד ועל רווחת התושבים בה, מכאן שמחובתנו לעסוק בצמצום הקונפליקטים, להיות ערים למשאבי התרבות לצד יתר המשאבים האקולוגיים, ההידרולוגיים וייצור המזון ולמצוא את הדרכים המיטביות לשמרם ואף להעצימם.

המשאבים התרבותיים של השטחים הפתוחים, הם אותם ערכים מוחשיים ושאינם מוחשיים הנמצאים בשטחים הפתוחים, אשר קיומם הכרחי לרווחת האדם ולקיומו. לצורך פישוט התכנון כלל ערכים אלו כנסו לשלושה היבטים מרכזיים: **מורשת, נוף ופנאי,** הטומנים בחובם נושאים נוספים כמו בריאות, ספורט, חינוך, זהות ועוד. הקונפליקט בין בינוי ופיתוח לבין שמירת השטחים הפתוחים הוא מוכר ונדון בהרחבה. אולם גם התפקודים השונים של השטחים הפתוחים עלולים לפגוע זה בזה: מערכות אקולוגיות ומגוון ביולוגי המחייבים אזורי ליבה ורציפות ביניהם (מסדרונות אקולוגיים) מופרים עם פעילות אנושית מינימלית; חקלאות המחייבת לרוב ריסוסים וגידור, פוגעת ונפגעת ממטיילים בתחומה; שימור נגר והחדרתו עלול לשבש פעילות חקלאית; הכשרת אתר ביקור בלב השטח הפתוח עלול לגרום להשפעות שוליים רבות הפוגעות במערכת האקולוגית, ועוד.

האתגר של המתכננים מן הרמה האסטרטגית ועד לתכנון מפורט וביצוע הוא להציע דרכים לצמצום הקונפליקטים, תוך הבנה שאין לנו בישראל הקטנה את הפריבילגיה לשטח המתפקד בהיבט אחד. אתגר זה בא לידי ביטוי בפרקטיקה היומיומית של אדריכלי הנוף העוסקים בתכנון

השטחים הפתוחים במדינת ישראל מצטמצמים והולכים. גידול האוכלוסייה מחייב בינוי שטחים ניכרים למגורים ולתעסוקה, ולתוספת תשתיות מסוגים שונים, באופן המאיים על המשך קיומם ותפקודם של השטחים הפתוחים, בהם מתקיימות מערכות אקולוגיות, לצד חקלאות ופעילות אנושית-תרבותית עשירה. שימושים מגוונים אלו יוצרים לעתים קונפליקטים, והאתגר של המתכננים בכלל, ושל אדריכלי נוף בפרט הוא להציע דרכים לצמצומם, תוך דגש על שימור והעצמה של המשאבים התרבותיים הנמצאים בשטחים הפתוחים: ערכי מורשת, נוף, פנאי ונופש ואחרים. בשנת 2040 צפויים לחיות בישראל כ-16 מיליון אנשים. בעקבות התוכנית האסטרטגית לדיוור (2017) שהציעה כמעט הכפלה של כמות יחידות הדיוור בטווח זמן זה, מקדם מינהל התכנון חשיבה אסטרטגית משלימה בנושאי תחבורה, תעסוקה, תשתיות ושטחים פתוחים. מטרת פרק השטחים הפתוחים היא להבטיח את קיומם של המשאבים השונים אותם הם מספקים, במיוחד לאור הצורך בהגדלת שטחי הבינוי והפיתוח. פרק זה מתייחס לארבעה תחומים עיקריים: אקולוגיה, חקלאות, מים ותרבות. תחום התרבות מתייחס לכלל המשאבים האנושיים-חברתיים המתקיימים בשטחים הפתוחים אותם חשוב לשמר.

▲ נוף, חקלאות, טיילות, שימור נגר - עמק השלום ונחל השופט. צילום: כאמל עליאן

▲ השהית נגר בחניון פיקניק יער ירושלים. צילום: גידי בשן

▲ שימור חקלאות מסורתית והכשרה לקליטת קהל - סטף צילום: בלה נודלמן

עדי נוי, בעלת תואר ראשון ושני באדריכלות נוף מהטכניון, ותואר ראשון במדעי הסביבה. מנהלת מחלקת התכנון במרחב מרכז, קק"ל. מובילה את "צוות תרבות" בפרק השטחים הפתוחים בתכנית האסטרטגית של מינהל התכנון, יחד עם עינת ברונשטיין-קק"ל והלל זוסמן-רט"ג.

להפליג

עם ההשראה
להקים
גני שעשועים
להגשים חלומות

גן בקונספט "יונה הנביא" בשילוב פאנלים עם איורים
של האמן הצרפתי-ישראלי נקי ירחי

שצ"פ 403
רמת שלמה, ירושלים

BG קוּוט

לגעת בנוף

בתמונה: פארק "עולם המשחקים", שכונת רמות, באר שבע.
משרד התכנון: אידי בלנק אדריכלי נוף בע"מ.

חומר מקורי
מבית בי.ג'י. בומד
18 הגוונים
החדשים של
בי.ג'י. קוּוט

ציפוי אקרילי עמיד בפני שחיקה המיועד למגרשי ספורט, מגרשי טניס, שבילי אופניים ומדרכות.
עמיד לאורך שנים בכל תנאי מזג האוויר, עמיד בקרני UV.

בי.ג'י. (ישראל) טכנולוגיות בע"מ - www.b-gtech.com
מנהל מוצר קוּוט- שלמה הורוביץ, נייד: 050-2055808, טל': 08-6874001

▲ הגעה למבנה המבקרים. צילום: עופר בלנק

עין קשתות שבגולן - עבר, הווה והנוף שביניהם

אדריכל נוף עופר מור

▲ תכנית האתר

התחלה, 2011: כבר ממבט ראשון היה ברור כי זה אחד המקומות היפים בהם התבקשנו לתכנן, וגם מהמאתגרים שבהם.

על שפת מצוק בדרום רמת הגולן, במקום בו המדרונות מתחילים את גלישתם לכנרת, נגלו לעינינו שרידים ארכיאולוגיים מרשימים, נוף מרהיב ומים זורמים. שרידיו של כפר יהודי קדום המספרים על חיים יהודיים שהתקיימו כאן לפני כ-1500 שנה. בלב הכפר שרידי בית כנסת, מהמפוארים והחשובים מתקופתו שהתגלו בארץ, שקירותיו התמוטטו כתוצאה מרעידת אדמה. בשולי הכפר נובע מעיין ובו מבנה מרשים בעל שלוש קשתות שהעניק לכפר את שמו הערבי, אום אל-קנטיר (אם הקשתות).

מטרתה העיקרית של התוכנית היתה טיפוח, המחשה וחשיפת השרידים ההיסטוריים הייחודיים. אולם לאור איכויותיו הנופיות, ברור היה כי יש לשים דגש מיוחד על שימור וטיפוח ההיבטים הנופיים: הנוף הקרוב והרחוק, סלעי הבזלת המרשימים, המראה ה"טבעי" של המקום.

▲ המעיין. צילום: עופר בלנק

▲ שבילים צפים בהיקף בית הכנסת

ברור היה גם כי פה טמון האתגר - פיתוח האתר באופן המאפשר לכמות גדולה מאוד של מבקרים ליהנות ממנו, העשרת חווית הביקור, וכל זאת תוך שימור ייחודו הנפי.

כניסה לאתר: אזור החניה ממוקם בראש מצוק שעשרות מטרים מתחתיו נמצאים שרידי הכפר. מהחניה, מוביל שביל אל מבנה המבקרים, שמיקומו היווה אתגר תכנוני משמעותי: כיצד למקם מבנה לא קטן, מבלי לפגוע בנוף הנשקף מראש המצוק?

בעבודה משותפת עם אדריכלי המבנה, הוחלט למקם אותו בראש המצוק, באופן שיהיה קבור, כך שלא יבלוט מעל לקו המצוק. כך לא ייפגע המבט המרשים הנגלה לעיני המגיעים מהחניה אל המבנה וראש המצוק.

בכדי לרדת אל הכניסה למבנה, היה צורך בשביל גישה המתחפר בקרקע. בתכנון שביל הגישה, ראינו לנגד עינינו את נחלי הגולן, אשר תחילתם בקו רך ומתפתל במישור, וככל שהם קרבים אל קו המצוק הם מתחפרים בקרקע ודפנותיהם נעשות מצוקיות, עד לנקודה בה נפתח הערוץ בדרמטיות אל הנוף של עמק החולה והכנרת. כך תוכנן מהלך המדרגות - תחילתו בקו רך המלווה במדרון מתון, וסופו תחום בקירות בזלת.

הכפר: לאורך השבילים תוכננו רחבות מנוחה והסבר, בהן מוצגים בפני המבקר תכנים שונים הקשורים באתר וסביבתו: המרחב היהודי בגליל ובגולן, חיי הכפר, הפרויקט הסורי להטיית מקורות הירדן. כך נפרשת בפני המבקר יריעה רחבה המחברת בין העבר, ההווה והנוף שביניהם.

המעין: בהגיעו למעיין פוגש המבקר את בית המעיין, ששתיים משלוש הקשתות ההיסטוריות שלו שוקמו ושוחזרו. אף שבית המעיין מרשים בפני עצמו, החלטנו להשתמש במים כמוקד עניין נוסף וככלי לוויסות תנועת המבקרים באתר. לצורך זה תוכננה מערכת בריכות שכשוק ותעלות, וסביבן

▲ רחבת תצפית והסבר

למבנה כשבילים צפים, הממוקמים מעל השרידים הארכיאולוגים.

בפיתוח האתר נעשה שימוש בחומרים המשתלבים באופיו של המקום - בזלת, בטון משולב באגרטים חשופים, עץ ומתכת. האתר תוכנן גם לפעילות לילית, לכן נדרשו גופי תאורה רבים המלווים את מערך השבילים. גופי התאורה תוכננו כך שהם שקועים בסלעי הבזלת המלווים את השבילים, וכמעט ואינם נראים. תכנון הצמחיה כלל בעיקר עצי צל לאורך השבילים והרחבות, מתוך רצון לתת לצומח הטבעי להתפתח.

2021: כיום, לשמחתנו הרבה, מהווה האתר מקור משיכה לקהלים מגוונים. נערכים בו טקסי בר/בת מצווה, חופות ומפגשים קבוצתיים שונים. כך נוצר נדבך פעילות נוסף במקום, וסוגר מעגל עם החיים היהודיים שהתקיימו בו לפני 1500 שנה.

רחבות שהייה. הבריכות מוקמו כך שהן מרוחקות ונמוכות מבית המעיין, בכדי ליצור הפרדה פיזית וויזואלית בין האלמנטים הארכיאולוגים לפיתוח החדש, ושולבו בטופוגרפיה ובעצים הקיימים. אזור הבריכות מאפשר שהייה של מספר קבוצות מבקרים, לפני שימשיכו את דרכן לכיוון בית הכנסת.

מבריכות השכשוק, נשפכים המים אל השטח הפתוח, כך שבית הגידול הטבעי ממשיך להתקיים.

בית הכנסת: הביקור בבית הכנסת מהווה מוקד עניין מרכזי. סיפור רעידת האדמה שהביאה לחורבנו, תהליך שיקומו הייחודי ומראהו כיום מרשימים ביותר. בהיקף המבנה תוכננה מערכת שבילים ורחבות מנוחה והסבר. מסביבו התגלו שרידים מתקופות שונות, כולל שרידי המפולת שנגרמה ברעידת האדמה. בכדי לשמרם ולאפשר חשיפתם לקהל, תוכננו השבילים והרחבות בסמוך

מזמין הפרויקט: מאזורית גולן | אדריכלות נוף: גרינשטיין הר-גיל | מנהל הפרויקט: אבי שרון, מאזורית גולן
שחזור בית הכנסת: יהושע דריי ואילנה גונן | אדריכלות המבנה: רו אדריכלים

עופר מור אדריכל נוף, שותף במשרד גרינשטיין הר-גיל

ציפוי כורכרי

כשטכנולוגיה וטבע נפגשים

ציפוי כורכרי ליציקות, רצפות ושבילים

ציפוי כורכרי לקירות בגוון טבעי

ציפוי כורכרי בהתזה

ציפוי כורכרי לקירות בגוונים

החומר מסופק
מוכן לשימוש

קל ונוח
ליישום

מחליף את מערכת הטיח
/ ריצוף באלמנט

חסכון ניכר בעלויות
בהשוואה לחיפויים
קשיחים אחרים

המוצר עומד בדרישות תו תקן ישראלי (ת"י) 1920, חלק 1

לפרטים נוספים:

אמיר בן שטרית, מנהל מוצרי גמר, תעשיות רדמיקס (ישראל) בע"מ
טל. 058-4455990 | amir.benshitrit@cemex.com
לצפייה ולהורדת קטלוג ממוחשב: www.readymix.co.il

מקבוצת
שלמה

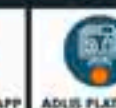
אפקון

dudu@afcon.co.il

073-200-1419

ספסלים חכמים וירוקים מבית אפקון

ADLIS SMART PLATFORM
TOTAL SMART CITY CONTROL

150
דגמים

רמקול שמתחבר ב- Bluetooth לטלפון הסלולארי להשמעת מוזיקה.

מקרר קטן - מופעל סולארי לאחסון שתיה, סנדוויצ'ים וכד'.
מאווררים קטנים - מותקנים בתחתית המושב לקרור המושב.
טעינה חשמלית של אופניים וקורקינטים, נעילה של אופניים, משאבה וכלים נשלפים לתיקון.
הגנה מפני ונדאליזם.

אפשרות קבלת אישור הילכתי לשימוש בשבת.

אפשרות לטעינת טלפון סלולארי בחיבור USB או בטעינה אלחוטית.
עמידות גבוהה לנזקי מזג אוויר ונדליזם - החומרים מהם עשויים הספסלים הם נירוסטה אל חלד ועץ מסוג WPC.
תאורת לילה - נדלק ע"י חיישן.
תאורה צבעונית - הצבע והעוצמה ניתנת לכיוון באמצעות אפליקציה.
שרשרת תאורת לדים צבעונית חגיגית שניתנת לתכנות.
WIFI לגלישה באינטרנט.
צג לפרסומות.

We Don't Make The Future.
We Make The Future Better.

אפקון בקרה ואוטומציה, סמטת התבור 4 פתח תקווה
מייל: dudu@afcon.co.il | טלפון קווי: 073-200-1419

על שפת הצוק: מצפה רמון

אדריכל בני ברזילאי

כאדריכל נוף שעלה מברזיל, ריתק אותי מגוון הנופים הרחב שהתפתח כאן, במיוחד במדבר. נתקלתי בפרויקטים אייקוניים של צבי דקל, מרחבים שעוררו בי השראה רבה ועוררו סקרנות עצומה. כשהתחלתי לחקור את ההיסטוריה של דקל, נודע לי שהוא עבר לברזיל בשנות החמישים כדי ללמוד אצל רוברטו בורלה מרקס, אדריכל הנוף המוביל של ברזיל, אשר תכנן את מרחבי הנוף בהם גדלתי. לאחר כמעט ארבע שנים שעבד עם בורלה מרקס, דקל חזר לישראל, וכאן התחיל קריירה ארוכה ומוצלחת באדריכלות נוף. מאמר זה הוא חלק מעבודת מחקר שלי "טרופיקליזם צחיח", על הפרויקטים המדבריים של צבי דקל, השפעתו של בורלה מרקס ועל הדיאלוג המודרני שלו לא רק עם הסביבה, אלא עם עצם התפיסה של המדבר הישראלי עצמו.

המדבר, המסמל בתולדות ישראל מוות ותחייה, הותיר את חותמו בנפש המקומית לאורך השנים. תחת השפעת המודרניזם, התמודדו אדריכלי נוף עם אתגר הפענוח הפוליטי, הכלכלי והתרבותי של האזור על מנת לתכנן, לפרש ולפתח את מרחביו בהתאם לדרישות הזמן. למבקשים השראה

¹ Yael Zerubavel, Desert in the Promised Land (Stanford: Stanford University Press, 2008), p. 214

מצפה רמון, ולמכתש כ"ם" שצופים בו.² התפקיד שלקח על עצמו היה להציג את הנוף הטבעי בדיוק בתור מה שהוא - מדבר. אינסופיות המדבר הביאה את חורחה לואיס בורחס לתאר אותו כמבוך,³ אך דקל תופס אותו באופן הרבה פחות מאיים. להיפך, בסביבה שעיצב יכול המבקר לחוש שהוא חלק מן המדבר, מבלי ללכת לאיבוד.

במידה רבה, תפיסה זו נובעת מפרשנותו של דקל למדבר, המשלבת בין סוגיות אקולוגיות ושאיפות אסתטיות ליצירת תחושה של "אמנות אדמה" מינימליסטית. הפואטיקה היא חלק מרכזי בעיצוב שלו, השואף ליצירת מרחב שבו יוכלו המבקרים להבין את הנוף הגולמי סביבם, ולא רק את המרחב התחום של הפרויקט. זהו עיצוב שלא רק מתכתב עם המונומנטליות ועם היושש של המדבר, אלא גם יוצר תחושה שהוא חלק ממנו - ובכך מקדם יחס קולקטיבי חיובי כלפי הסביבה הגיאוגרפית.

במרחב מעוצב זה מקבלות מחוות מינימליסטיות משמעות ניכרת, כהשראה לחוויה מהורהרת שבה דומה כי הזמן עצר מלכת וכל שנותר הוא המכתש, השמיים, הסלעים והרוח - כולם אלמנטים מהותיים בפרויקט. אדריכלות הנוף פועלת כאן כמדיום המעצים את הטבע, דוחף אותנו לעברו ומגביר את מודעותנו אליו. הטבע לא נועד למבט, אלא לחוויה. במובן זה, הקיר שהקים דקל מייצג את הקו האינסופי בין האדם והטבע, גבול בנוי המזכיר לנו שעלינו לקחת צעד אחורה על מנת להבין סביבה פראית זו ולהעריכה כראוי. ההיזרקות שלנו אל שפת המכתש גורמת למבטנו ללכת לאיבוד בנוף המדבר האינסופי, תוך התעלמות מכוונת מנוכחותה של העיר, ואולי אף מנוכחותנו שלנו.

פרטים מיותרים; אין בה כמעט צמחיה, ריצוף או ריהוט. זהו שביל פשוט, הנמתח לאורך שפת הצוק התלול, והוא תחום רק בקיר אבן באורך קילומטר. האבנים ערוכות בשיפוע קל ליצירת קיר בטיחות, שצורתו מזכירה הריסות מזמנים קדומים, כמו הקירות או הטראסות שבנו תרבויות מקומיות בימי קדם.

המרחב הפתוח הוא הייצוג המדויק של תפיסת העיצוב של דקל, המבקשת איזון בין פיתוח האתר לשימורו. לאחר שבמשך שנים שאפה ישראל לכבוש את המדבר, מציע פרויקט זה הכרה בערכיו. דקל התייחס לשפת המכתש כ"שפת הים" של

והתגלות, הוא ממשיך לתפקד כ"מרחב נגד" עד עצם היום הזה.¹ הקשר בין האדם לבין סביבה צחיחה זו עבר שינויים עצומים בעשרות השנים האחרונות - מהתיישבות בנוף תנכי מיתולוגי ועד לתפיסתו כמוקד של גאווה אקולוגית.

בין אדריכלי הנוף הרבים שהתמודדו עם אתגר זה, בולט היחס הרב־משמעי שיצר צבי דקל בין האדם לנוף המדבר. טיילת אלברט במצפה רמון, אחד הפרויקטים היפים ביותר של דקל, היא הצהרת אהבה למדבר. על שפת צוק משוורטט בקפידה קו מעוצב המפגיש, בדרמה מתוזמרת היטב, את העיר עם מכתש רמון. מול קו האופק רחב הידיים, פנורמה אינסופית הנמתחת מעבר למכתש החשוף, הגבול היחיד שתוחם את המסלול המעוצב הוא קיר אבן מוצנע בשוליו. הפרויקט כולו מתכתב עם גבולות שונים הקשורים זה לזה: הגבול הדיסציפלינרי בין אדריכלות־נוף ואמנות, המתח בין מודרניזם ומסורת והגבולות התרבותיים בין אדם וטבע. הטיילת תרמה ליצירת תפיסה חדשה של העיר ושל הקשר בינה לבין הנוף שבו היא נטועה.

בשנות השמונים הוזמן דקל לתכנן את האזור המקיף את מרכז המבקרים החדש שתכנן האדריכל רפי לרמן, המשיך לעיירה מצדו האחד וצופה אל המכתש מצדו האחר. הפרויקט כולל סדרת אזורים מובחנים, בהם "חי רמון" (גן בוטני, פינת חי וגן סלעים), שביל המשכי הקושר בין אזור זה לבין העיר וטיילת על שפת המכתש. טיילת אלברט עוקבת אחר הגבול הטבעי של העיר ובאופן פרדוקסלי הופכת לתמצית ולשיא של חוויית מצפה רמון. היא מעוצבת בפשטות, ללא

² שם, שם.

³ חורחה לואיס בורחס, "שני המלכים ושני המבוכים", בתוך האֵלף, תרגום: יורם ברונובסקי (תל־אביב: הספרייה החדשה, 2000).

בני ברזילאי, אדריכל וסטודנט לתואר שני מחקרי באדריכלות נוף. עבודת המאסטר שלו עוסקת בצבי דקל, ובהשפעות של רוברטו בורלה מרקס על עבודתו במדבר. עובד במשרד צורנמל טורנר אדריכלות נוף.

קאברייט מצלילים את שוק הפשפשים

קאברייט מכניסה חדשנות לשוק הפשפשים שפועל במקום מהמאה ה-19

בזכות התכנון המוקפד של מחלקת התכנון והפיתוח של קאברייט, ביצוע מדויק של מחלקת הייצור המתקדמת וצוות מתקינים מנוסים, בצענו פרויקט עם שלל דגמים במתחמים שונים בכל אזור השוק. כל דגם הותאם לצורכי השטח.

- הצללת מתחם הרוכלים ב-22 שמשיות • קירוי הרחבה המרכזית על ידי הממבארנה והקבלית
- במתחם רבי חנניא-מפרשי קאברייט היחודיים שתוכננו והותאמו במיוחד לאזור זה

קאברייט - מובילים בשירות, באיכות ובחדשנות למעלה מ-25 שנה!

רחוב הבונים 15 קרית גת | טל: 077-7572023
sales@coverit.co.il | www.coverit.co.il

שירתם החרישית של הסלעים

גן לאומי צבעי מכתש רמון

אדריכלית נוף אהרונה תגר

עינו של המבקר תתקשה להבדיל בין הגבעה שהיתה שם מאז ומעולם, לזו הסמוכה לה, מעשה ידי אדם.

עקבות החציבה שנותרו במקום יצרו הזמנות למפגש בין האדם, התעשייה ההיסטורית, והמכתש המדברי. על פני ציר של שבעה ק"מ שזורות נקודות המפגש הללו: בורות חציבה חשופי מסלע, בחלקם נאספו מים בגוון טורקיז, מכרה תת קרקעי, תצפיות נוף בין סלעי ענק, וכבשן תעשייתי אחד מרשים, אדיר ממדים, שריד למפעל החרסית שפונה.

מלאכתנו היתה להנגיש, להצל, להגן, לאפשר את המפגש, אבל בשקט, בלי להרעיש.

וגבס נחצבו בבורות ובמכרים בתת הקרקע, בעזרת כלים כבדים, ומפעלים תעשייתיים גדולים לעיבוד החומרים הוקמו באתר עצמו.

חמישה עשורים של חציבה ותעשייה הותירו אחריהם מרחב מופר לחלוטין, אך יחד איתו נפתחו חלונות גיאולוגיים- מחשופי סלע מרהיבים, המגלים לנו את סודות הקרקע ומספרים את סיפורו העתיק של המכתש- תופעה גיאולוגית ייחודית בעולם. בשכבות-שכבות, פסים אופקיים של צבעים מרהיבים, אנו זוכים להביט פנימה, אל תוך מיליוני שנים של כוחות טבע אדירים.

השיקום האדיר שבוצע ע"י רט"ג והקש"מ יצר מחדש נוף מקומי, יש מאין. הפעם נדרשו הכלים הכבדים למלאכה אחרת- החזרת השקט למקום.

הסלעים הדוממים מספרים בעצמם את הסיפור, זה שהתחיל לפסל בהם לפני 150 מיליוני שנים וממשיך במלאכתו בהתמדה.

כל מה שצריך הוא לשמור על השקט בשביל לעזור למבקרים במקום להקשיב ולא להפריע לקסם לקרות מעצמו.

הקונפליקט בין ההתערבות הרועשת של האדם מול מלאכתו השקטה של המדבר, ולשון המאזניים העדינה שביניהם, הם החוט הקושר יחד את הסיפור. תחילתו בהפרה עמוקה שהתרחשה במקום, המשכו בשיקום פיזי רגיש ונבון, ובסיומו מלאכת הפיתוח העדינה של הגן הלאומי לקבלת קהל.

מפעל הכרייה והחציבה הציוני שפעל במכתש החל מראשית המדינה, שינה את פניו של המקום. חרסית

תכנון: ברוידא מעוז אדריכלות נוף | מזמין: רשות הטבע והגנים | בשיתוף הקרן לשיקום מחצבות

אהרונה תגר - בוגרת המסלול לאדריכלות נוף בטכניון, עמיתה במשרד ברוידא מעוז אדריכלות נוף בע"מ

פארקלטים בשדרות בן גוריון, תל אביב

מרחבי עבודה ופנאי צבעוניים למרחב הציבורי

אנרגיה סולארית

אנרגיה ירוקה

שמירה על הכדור

הפארקלט מותקן בד"כ על גבי מקום חניה, הפארקלטים של שגב מייצרים מקום מפגש מוצל המשלב בתוכו ריהוט חוץ מעוצב, שקעי USB, משטחי הטענה אלחוטיים להטענת מכשירים ניידים, תאורה ותאורת אווירה, צמחי נוי וצמחים מטפסים לטובת הצללה טבעית. הצמחים מתפקדים כ"ריאה ירוקה" ומוסיפים צבע ושמחת חיים למרחב העירוני. ניתן לשדרג את הפארקלט ע"י הוספת רשת WIFI לטובת המשתמשים.

לכתוב מקום

פארק הסופרים, באר שבע

אדריכלית נוף מיכל טורנר

מה הופך פארק שכונתי קטן, מקומי, מופנם ומוזנח, לאבן שואבת לעיר כולה? עשרות סטודנטים ומשפחות גודשים כיום את פארק הסופרים בבאר שבע בפעילות יומיומית וביוזמות קהילתיות. סביב הפארק נפתחים בתי קפה ועסקים קטנים, מלווים בעלייה בביקושים לדירות בשכונה ואף בעליית ערכי הנדל"ן. מה בתכנון הפארק איפשר שינוי מהותי כל כך, אשר הפך את פארק הסופרים למוקד עלייה לרגל?

פארק הסופרים, ככל פרויקט של התערבות במרקם קיים, לא "נכתב על דף חלק". הוא מושתת על שני מרכיבי יסוד, על "מקום" ועל "זמן". כמו בכתיבת תסריט - יש לו התחלה ויש בו סיפור. אך בשונה מתסריטאות, אין למתכנן יכולת לכתוב את סופו. הזמן, גם במקרה זה, עושה בו כבשלו.

המקום: "שדרות הסופרים" - פארק צר כצורת פעמון, כ-30 דונם בשכונה ב' בבאר שבע, מוקף בבתים בני קומה אחת, בתי כנסת, גן ילדים, בית ספר וחללים ריקים ומוזנחים. רחובות קטנים חודרים אליו, רחובות הומים חוצים אותו ולאורכו מתפתלים צירי הליכה. רצועת הפארק, עטורת עצי צל ותיקים, הסתיימה במגרש חשוף עם ערמות של פסולת בנייה. עוד פארק מוזנח, אחד מיני רבים, הפזורים כחלק משרידי עיר הגנים בבאר שבע.

'פארק הסופרים' נולד מן המקום, משמו, מהבנת המשתמשים, מן החיפוש אחר הייחודי למקום וממהות השימוש בו ומתוך ההבנה שהתחדשות עירונית יכולה להגיע מהמרחב הפתוח גם ללא שיפוץ המבנים.

הספרייה מגדירים את הכניסות לפארק ויוצרים מקומות שהייה, הצללות ואזורי משחק. בלב הפארק ספריית חוץ ומגוון אפשרויות ישיבה, קריאה ולימוד. "מדפי הספרייה", אלו אשר נכתבו כקווים במקומות מרכזיים בפארק, מייצרים מרחבים המאפשרים קריאה שונה של המקום ובהתאם שימוש מגוון וורסטילי. במה יכולה להפוך למתחם יוגה, מגרש כדורגל או מרחב החלקה. הפארק המשלב בתוכו עולם ומלואו כמערכת אחת, כתיבת המקום השאירה מרחב אפשרויות מגוון ומפתיע, המעשיר את הסיבות להגיע אליו ולהשתמש בו, איש איש על פי דרכו.

בחרנו להתרחק מן הסימבולי ולתת לעיצוב הפארק ביטוי פואטי לחוויה של עולם הספרות - פארק שהוא כל כולו ספריית חוץ, על ההיבטים השונים של מושג זה. פארק הסופרים מרחיב את מושג ה"ספרייה" כמקום של חיפוש, גילוי, סקרנות, מפגש ושקט. תרגום ה"ספרייה" לשפת הפארק מעניק למקום ערך מוסף פרוגרמטי ועיצובי ומחיה בכל מובן את שדרות הסופרים הוותיקות. אזורי הפעילות בפארק עוצבו בהשראת "מדפי ספרייה" החודרים אל הטופוגרפיה הרכה וההמשכית, בוהקים על רקע מרבדי הדשא הרעננים אשר נפרשו על כל הפארק. "מדפי

צוות תכנון: דורונה יוגב, לירן מלכה, נתנאל לאלום, שירי ירקוני | מזמין: עיריית באר שבע | ביצוע: רענן כץ חברת שטאנג, פיקוח: גיא דהרי, לודן תשתיות

אדריכלית נוף מיכל טורנר, צורנמל טורנר אדריכלות נוף

צרו איתנו קשר
לקבלת מידע נוסף על המוצר
אבנר, 050-2970450
www.geoforma.co.il

פתרון בר קיימא - קיר אקוסטי ירוק

קיר אל רעש הוא קיר הנראה כגינה אנכית, הבנוי מאלמנטים של פלסטיק ממוחזר, הממולאים בקרקע. לקיר כל אישורי התקן האירופיים. הרכבה מודולרית המאפשרת הקמה ע"י אנשים לא מיומנים בליווי מקצועי של גיאפורמה.

תוכנית הביטוח הרחבה והזולה לאדריכלי הנוף בישראל

הכשרה חברה לביטוח בשיתוף איגוד אדריכלי הנוף ובאמצעות כרמים ובני רוס גאים להציג: תכנית ביטוח בלעדית ואטרקטיבית המותאמת לצרכים היחודיים של אדריכלי הנוף בישראל. הרחבות בביטוח אחריות מקצועית ללא פרמיה נוספת.

האיגוד הישראלי
של אדריכלי הנוף

לבירורים והצטרפות:

בני רוס < 050.5212600 | benny@cramim.co.il
ענר אדרי < 050.5441387 | aner@cramim.co.il
כרמים סוכנות לביטוח 03.6126455
רח' הבונים 9 (ת.ד. 3708), רמת גן 5213606

< הוצאת דיבה ולשון הרע

< אי יושר

< אובדן מסמכים

< חריגה מסמכות

< כיסוי עזבון ויורשים

< סוכנים ונציגים מורשים

< שותפים נכנסים ויוצאים

< הגנה משפטית בהליכים פליליים

< סיום מוארך (RUN OFF)

< כיסוי בעבודות ליד מקווי מים/חופים/

מנהרות/עבודות הנגשה ועוד

▲ פארק אזורים בפתח תקוה: תעלת מים, מדשאות וערוגות שיחים, כולם תחומים בגבולות בנויים ובולטים. מרחב פתוח ללא פינות נסתרות. צילום: אמנון שביט

מפיקטורסק לפוסטורסק: מגמות באדריכלות נוף בישראל

אמנון שביט

▼ אחוזת קבר בן-גוריון: ואדי מלאכותי המדמה את הטבע המקומי; הנוף נגלה בהדרגה תוך כדי תנועה. צילום: יהודית גרעין-כל, ויקישיטוף

סגנון גן הנוף הציורי, המוכר כ"פיקטורסקי" (picturesque), החל להתפתח באנגליה בראשית המאה ה-18, התפשט ממנה לאירופה ולמושבותיה ברחבי העולם והגיע גם לארץ ישראל עם ראשית ההתיישבות הציונית. האסתטיקה הפיקטורסקית מתאפיינת בעושר של סצנות בקני מידה משתנים, מגוון ומורכבות, טשטוש גבולות, הסתרה וגילוי; המבקר בנוף מוזמן לחוויה רב-חושית תוך כדי תנועה בתוכו, לחשיפת רבדים חבויים ולטוויית סיפור ומשמעות.

רבים מהגנים שהוקמו בארץ טרם קום המדינה ובעשורים הראשונים לקיומה קיימו עקרונות אלו, לפחות בחלקם, תוך עיבודם והתאמתם לתנאי המקום. הסגנון, שכונה כאן "גן הנוף", זכה לדומיננטיות רבה בעיצוב הגנים בקיבוצים, ולאחר קום המדינה החל להיות נפוץ גם בעיצוב גנים עירוניים, אתרי זיכרון, קמפוסים של אוניברסיטאות, גנים לאומיים ועוד. בין מאפייני הסגנון הפיקטורסקי ששולבו בגנים אלו היו עיצוב הטופוגרפיה במדרונות מגוונים, מחשופי סלע טבעיים וטרסות אבן, שימוש בצמחיה בצורתה הטבעית, שתילת מקבצי שיחים ליצירת פינות מוצלות ונסתרות, פתיחת מבטים לנופים מרוחקים, שבילים מתפתלים בין חורשות וחלקות דשא, תעלות ופלגי מים שמעליהם גשרונים.

בשנים האחרונות ניתן להבחין במגמות שינוי בנופים המעוצבים בארץ. לעומת הנוף הפיקטורסקי, הדומה לתמונת נוף בעלת עומק, נראים הגנים החדשים כפוסטרים שהתמונה בהם שטוחה, ושבתמקום תנועות מכחול ועושר של גוונים וניגודי אור וצל, הם עשויים מכתמי צבע אחידים בעלי גבולות ברורים. להלן יסקרו התמורות שחלו בתכנון הגנים בישראל במהלך השנים, שתוצאתן היא האסתטיקה ה"פוסט־פיקטורסקית".

החוקר דאגלס פורטאוס, בספרו "אסתטיקה סביבתית"¹, הצביע על מגמה בעיצוב הגנים המודרני, של מעבר מ"נוף" (landscape) ל"תפאורה" (scenery); מסביבה עשירה לדימויים שטוחים, פסאדות של נוף. מגמה זו הביאה להשטחה פיזית וויזואלית של הנופים המעוצבים, כך שהם הופכים לתמונה דו-ממדית נטולת עומק, הנצפית היטב מחלון אוטובוס התיירים, מנקודת תצפית או מהקומות העליונות של בנייני משרדים.

בניגוד לעקרון שטטוש הגבולות המאפיין את הנוף הפיקטורסקי, הסגנון הפוסט־פיקטורסקי מוגדרים וברורים. בגנים רבים כל השטח מכוסה - דשא, ריצוף, גומי או ערוגות צמחי תכסית - ואין להותיר בו קרקע חשופה, הנתפשת כ"לכלוך". בריכות נוי מוקפות בדפנות בניות, מובחנות היטב מהמשטח הסובב אותן, שלא כמו בריכות המחקות את הטבע, שחלק משוליהן מתמזגים עם המשטח או מוסתרים בצמחיה עבותה. במקום פלגים מתפתלים ששוליהם אבן או אדמה כבושה, נחלי הנוי של הגנים החדשים מזרימים את מימיהם בתעלות בניות וישרות, התחומות בקירות אבן מסותתת ומתנקזות לבריכות רבועות או עגולות. ברוח תרבות הצריכה, התובעת סיפוקים מהירים, מזמיני התכנון (יזמים פרטיים, רשויות מקומיות וכו') מצפים מהגן להיות ולהיראות "גמור" ביום פתיחתו, דרישה שאינה מותירה מקום לתהליכים טבעיים של צמיחה והתפתחות. תוצאה זו מושגת על ידי שימוש במרבדי דשא ובעצים בוגרים. שיקולי תחזוקה הביאו להעדפת שטחים גדולים ואחידים, צמצום מגוון הצמחיה, חומרי הגמר והאלמנטים האחרים בגן, ובחירת חומרים ומרכיבים מארכי חיים ונוחים לטיפול. התחזוקה המתמדת משאירה את הגן במצב סטטי ומנטרלת ממנו את מימד הזמן, המעניק לנו הזדמנות לחוות את הנוף באופן שונה בכל פעם וליצוק לתוכו משמעויות חדשות.

המגמה הפוסט־פיקטורסקית מוותרת גם על אחד המרכיבים החשובים ביותר של האסתטיקה הפיקטורסקית - הנוף העמוק והעשיר בסצנות מורכבות, היוצר אפקט של הסתרה וגילוי ומאפשר למבקרים בו חוויה רב-חושית ומעוררת דמיון.

הבחירה בגבולות ברורים, במשטחים גדולים ואחידים הנצפים במהירות ובקלות מכל מקום, מרחוק או מלמעלה, במרחב נקי וסטריילי - כל אלה יוצרים חללים נטולי דמיון, שהכל מתגלה בהם תוך זמן קצר, שאין בהם הזמנה לביקור נוסף, לצפייה בשינויים ובתהליכים או לטוויית סיפור בהמשכים. חשיבותם של שטחי גינון ציבוריים בערים עלתה לאין ערוך מאז מגיפת הקורונה והסגרים שאילצו את כולנו להישאר קרוב לבית. האם נסתפק במראה שטיחי דשא מבעד לחלון, או נעדיף מקום מורכב ומגוון המזמין בילוי וחוויה בתוכו?

אם נרצה, כמתכננים, להפיק לקחים תכנוניים מהממצאים, עלינו לאמץ בכל פרויקט כמה

מהעקרונות המרכזיים של האסתטיקה הפיקטורסקית, כדי לטעון שוב את הנוף במשמעות: להשתמש בקיים, בישן ובבלוי, ולשלב בחדש; ליצור במרחב מגוון סצנות, נקודות מבט ופינות נסתרות שאפשר לגלותן תוך כדי תנועה; לטשטש גבולות בתוך הגנים ובינם לבין סביבתם; לא למסור גן גמור ומוכן, אלא להשאיר בו מקום להתפתחויות והתרחשויות, גם כאלה שלא יכולנו לחזות מראש; ובעיקר לעורר סקרנות ולפתוח בפני המבקרים הזדמנות לדמיון, לספר סיפור, ולחוות את המקום אחרת בכל פעם מחדש, ולא להסתפק בצילום בזק ופרסומו ברשתות החברתיות, אפילו שקוראים לזה "סטורי".

▲ גן הבנים בתל אביב: מרחב ראייה שאינו מותיר מקום להתייחדות, אך נצפה היטב מהכביש. צילום: אורי תאר, ויקישיתוף

▲ פארק מדרון יפו: מדשאות ענק ושבילים, כיסוי מלא של פני השטח, מרחב פתוח ללא פינות נסתרות. צילום: אמנון שביט

▲ גן קיבוץ: מדשאות וחלקות שיחים בין הבתים והשבילים. צילום: רם איזנברג

¹ Porteous, J. Douglas (1996). Environmental Aesthetics. London: Routledge

גן הפיוס: מסע אישי בעקבות חוה ומריה

אדריכלית נוף ד"ר מיכל ביטון

▲ מפגשן של מריה ואליזבת שהרו באורח ניסי, כנסיית הביקור עין כרם

▲ פסל מריה עומדת על נחש, בניגוד לחוה אשר אותה פיתה הנחש. מצבתו של אלפונס מארי רטיסבון, מנזר האחיות ציון, עין כרם. צילום: מיכל ביטון

האישה נולדה בגן. גן של נועם ושלווה, חיי הרמוניה עם אדם והבריא, מוגנת מהעולם העוין שבחוץ. תחת השגחתו הפרטית של האל בכבודו. אבל היא בחרה שלא להמשיך לשאת את העונג הזה ופרצה את הסייגים שהטיל האל וסחפה את האדם בעקבותיה. דורות של נשים אחריה הושפעו מהצעד הדרמטי הזה אשר הצדיק, על פי הסיפור בבראשית ב', את הכפפתה של האישה לגבר ואת מיסודו של עולם פטריארכלי.

▲ Durs Rudy, Adam and Eve, c1800

החומות, מוסתרת ממבטים לא רצויים, נושמת אוויר עלים, התחלתי לפענח את הסודות הטמונים בגנים-סמלים וסימנים לאמונות, תקוות, זיכרונות. עין כרם על שפע בוסתניה וגניה היא הבמה למפגשן של שתי נשים שחוו הריגון נסי- מרים שהתעברה מרוח הקודש ואלישבע שהתעברה בגיל הבלות. סיפוריהן היוו עבוי הזדמנות לבחון ולפתח דימויים של נשיות, פריון, עקרות ולידה בתוך עולם הגנים.

הסיור מתחיל במנזר יוחנן בהרים עם סיפור לידתו הנסית של יוחנן במערה - דימוי לרחם ולבטן האדמה. משם אל גן האחיות ציון המזמן התבוננות בחוה החוטאת מול מרים הבתולה המולכת בגן הנעול. בחצר כנסיית הביקור מתרחש המפגש בין שתי הנשים ההרות ומהדהדות תפילות היהודיה של מרים וחנה שזכו בהריגון נסי.

לאן ממשיכים מכאן?

מה נוכל ללמוד מאוצר הדימויים והמטענים הגדוש הזה? האם יש עדיין מקום בעולמנו לגן נעול טומן סמלים וסיפורים המגלמים ומסבירים את סודות קיומנו? אולי הם יכולים לסמן או

המאמר הקצר הזה מתייחס לרשמים ותובנות מסיוור מיוחד שרקמתי על מנת לאחות בין שני עולמות קרובים ללבי: גנים ונשים. סיפורה של חוה וגן עדן מהווה תשתית ללימוד והבנת היחסים והקשרים בין העולמות הללו כפי שהתפתחו בתרבויות השונות.

לא הייתי הראשונה לעסוק ביחסים אלו, ולעמוד על משמעותם הרוחנית והשפעתם החברתית, אולם אני ביקשתי לבחון אותם מתוך נקודת מבט מאוד אישית:

במלאת שנה לאמהותי המאתגרת לרביעייה שהגיעה באורח פלא, לאחר שנים של עקרות וטיפול פרוין, נמצאתי בצומת של החיים. הייתי שקועה במיזם שקידמתי לסיוע לנשים בתהליכי פונדקאות אך גם חשתי געגוע למחקר בגני הנצרות שהעסיק אותי לפני המהפך בחיי. הסיור "בין גנים נעולים להריונות נסיים" סייע לי לחבר בין שני התחומים.

המשיכה שלי לגני הנצרות התחילה בעין כרם, לפני כ-20 שנה. עבדתי במשרד שלמה אהרונסון והייתי מבלה את הפסקות הצהריים בשיטוט בגני מנזרי עין כרם. שם, בעולם הגן, תחת השמים, מוגנת בין

▲ פדרו סנטיאגו, אנדומטריזיס
הציור הזה משקף עבויי את המהפך הקיצוני שהתחולל בחיי. מאישה שקיבלה חותמת רשמית של "עקרות", ל"אלת פריון" מרובת ילדים.

ג'ז קראודי מציע את צמחיית תת-היער כמתווך ארכיטקטוני למרחב של אחרות המייצרת חושניות קווירית. העשבים יכולים לשמש כשסתום שחור לתענוגות חתרניים, כמכשיר פיזי לפעילות אסורה.⁶

אדריכלות נוף נשית, יש דבר כזה?

במחקר של טל אלון מוזס על נשים באדריכלות הנוף הישראלית, רוב המרואיינות לא זיהו מאפיינים נשיים באדריכלות הנוף. אולם הן העידו על שפה צורנית גברית ברוטלית וחזקה, לעומת שפה נשית רכה ומתעגלת, עושר במידע ותשומת לב לפרטים, אדריכלות נוף שהינה פחות אגוצנטרית לעומת ארכיטקטורה ולכן יותר נשית.⁷ התיזה של צ'נג אודות נשים היוצרות נוף, מזהה כי תהליך התכנון הנשי ואופן קבלת ההחלטות עשויים להיות קשובים יותר לחוויה האנושית, ומכוונים לרגש ולחוויה סובייקטיבית המעודדת היקשרות למקום.⁸

מודל ה"עיר האכפתית" מציע לחשוב מחדש על העיר מפרספקטיבה פמיניסטית וחומלת - לא ליצור עוד מרחבים מתוך רציונל יצרני, אלא לחשוב על הסביבה מתוך התייחסות מעמיקה יותר לאנשים המשתמשים בה.⁹

▲ גן כהנא, ברידא מעוז אדריכלות נוף בע"מ בעבודה של משרד ברידא-מעוז בן כהנא ברמת-גן שולטת צורניות רכה ועגולה בצבע אדום בוהק הכוללת קערה, וגבעה וחלוקי נחל, המזמינה למשחק לא פורמלי בין היסודות האדמתיים-האדומים. אני מזהה בהם יסודות נשיים, אשר מפגינים עצמם לראווה.

לסיום

הגן כמרחב לאמונה, כביטוי לעוצמות, רגשות ותשוקות נשיות, כמרחב מרפא המפגיש אותנו עם מחזוריות החיים והבריאה, הגן שבו חווה אינה נענשת על שאיפותיה לגדול, ובו מרים אינה מתכחשת לטבעה הנשי, הוא הגן של הפיוס.

The Fountain of Life, Leonardo Dati Italy 15th Century ▲

הגן כמרחב נשי

למרות הגירוש מגן העדן, למרות המגבלות והסייגים שהופעלו שם על האישה, לגן יש פוטנציאל להוות מקום של ריפוי והעצמה נשית. יש לחזור אליו, אומרת קים צ'רנין, כחוויה חדשה היוצרת מיתוס חדש.² להיזכר במסורות החיים, עוצמת הגוף הנשי והאם הגדולה - לפי קתלין צ'שלק.³

מכיוון אחר עשוי הגן לשמש מרחב לחידוש האמונה במחזוריות של הטבע ובנס של היווצרות החיים, אשר אבדה בתקופה של טיפולי פרייון. מטופלות פרייון אשר עסקו בגינון ושהו בגנים, העידו על כוחות הריפוי של שתילת הזרעים, העבודה עם האדמה, התבוננות בחיים העולים וצומחים.⁴

הגן החושני

האם הגן החושני, האירוטי של שיר השירים, אשר זכה להתממשות חומרית בשלהי ימי הביניים, עודו טומן בחובו פוטנציאל להתגשם בעידן שלנו? הגן בשיר השירים המאפשר מרחב שיווני לגילוי וביטוי אהבה מצד שני המיניים, עשוי להתגלות כתשובה העכשווית למיניות הנשית המבקשת להשמיע את קולה מבעד לסייגים שנכפו עליה לאורך דורות רבים.

בגן הנטוריסטי באייבי האוס, יצרו מחדש את המרחב של אדם וחווה לפני שהבחינו בין טוב לרע ונכנסה הבושה.⁵

להצביע על סדר חברתי חדש? או לפנות מקום למיתוס בריאה אחר? בחלק זה ביקשתי לציין, ממש על קצה המזלג, ארבע אפשרויות ישנות-חדשות בחיבור העתיק בין גנים לאנשים, ובמיוחד בין גנים לנשים.

גנים ורוחניות במאה ה-21

האם יש מקום לאמונה ולרוחניות בימינו? ומהו הפוטנציאל של מרחב הגן לספק צורך אנושי אוניברסלי זה? הגן מספק תנאים מיוחדים לאדם המחפש מפלט מהשגרה: קשר בין ארץ לשמים, אינטימיות והגנה, הרזור ומדיטציה. חוקר הגנים ואדריכל הנוף טום טרנר זיהה לאחרונה סגנון חדש בעיצוב הגנים: "סגנון האמונה" בגנים, כאשר האמונה הנוכחת ביותר בעידן שלנו היא בחשיבותו העליונה של הטבע.¹

▲ מריה בגן - הבתולה ללא רב, דימוי אשר שימש אידיאל בנצרות להתנתקות מהחטא הקדמון על ידי התנזרות ממין. Dante Gabriel Rossetti, Mary Nazarene 1857

- 1 Tom Turner, "The Belief Style of garden design" Youtube video, published 12th October Oct 12, 2019
- 2 Kim Chernin, Reinventing Eve: Modern Woman in Search of Herself, 1987
- 3 Kathleen Cieslak, "Back to the Garden - Cultivating the Spirituality of the Female Body", Master's Thesis, Loyola University Chicago, 1996
- 4 Grieving and Growing, Beth Jaeger-Skigen <https://resolve.org/support/managing-infertility-stress/grieving-and-growing/>
- 5 Abbey House Gardens, Wikipedia
- 6 Joe Crowley, "Queer Undergrowth: Weeds and Sexuality in the Architecture of the Garden", Architecture and Culture, October 2017
- 7 Tal Alon-Mozes, Female Landscape Architects in Israel: An Emerging Professional Community, Landscape Journal, 2020, 38:1-2
- 8 Tai-hsiang Cheng, "Forms, Transitions, and Design Approaches: Women as Creators of Built Landscapes", Master's Thesis, University of Massachusetts Amherst 2014
- 9 Idea by Blanca Valdivia, Future Architecture, Call for ideas 2021 <https://futurearchitectureplatform.org/projects/44ffc626-0a5d-448c-b740-96b10072fb3d/>

מיכל ביטון - אדריכלית נוף בוגרת הטכניון חיפה, ודוקטור לגיאוגרפיה היסטורית באוניברסיטה העברית. תחומי מחקר: גיאוגרפיה מקודשת, תכנון עירוני וערי גנים. עבדתי במשרדי "שלמה אהרונסון אדריכלות נוף", "ויינגרוד-אברהמסון אדריכלים", "שריג-וקסמן". כיום עוסקת בהוראה, מחקר ועורכת את כתב העת של "האיגוד הישראלי של אדריכלי הנוף".

"קומפוזיציות חקלאיות" אדריכלות נוף פוגשת חקלאות

אדריכל נוף עפר מרגלית

הנאה, אסתטיקה - מענה לנפש ולרוח.
אד' נוף - על כל עולמה המורכב והעשיר. מקורותיה בטבע בחקלאות ובגננות והיא מוסיפה ומבססת רעיונות פילוסופיים, חברתיים, תרבותיים, אומנותיים ועיצוביים.

חקלאות - מעשה ידי אדם ופועלו מתוך התבוננות בטבע ולמידה ממנו, על מנת לייצר מקורות הזנה קבועים לאדם ולחברה החל מהמשק הביתי הקטן וכלה בחקלאות המודרנית רחבת ההיקף.
גננות - הרחבת האפשרויות ועיסוק בצורה, צבע,

סיימתי את לימודי אדריכלות הנוף ב-1989 ואחד הדברים המשמעותיים שלקחתי איתי בצאתי לדרך היה משפט, שלא הבנתי עד תום בצעירותי ובראשית דרכי המקצועית, שאמרה לנו אד' הנוף אחווה שטיין: "נכון לו לאדריכל בגיל 50 שיתכנן פרויקט ללא לקוח".

כוונתה הייתה למקום חופשי מגבולות ואילוץ כפי שכולנו מכירים מחיינו המקצועיים.

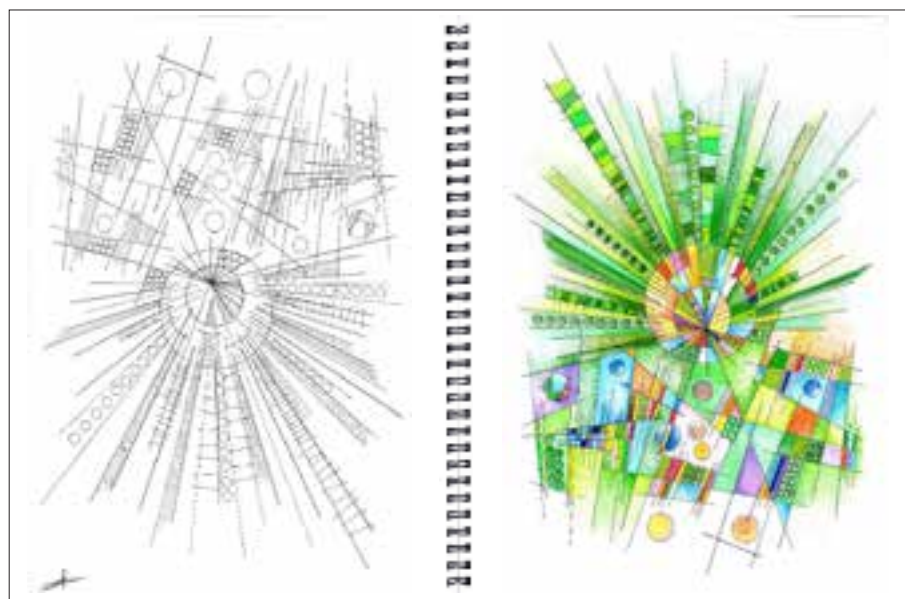
לפני 10 שנים - בהיותי בן 50 - בחרתי לממש את הרעיון ונתתי לעצמי חופש מלא לייצור יש מאין, אינטואיטיבי, חסר הגדרות וללא תכלית מוגדרת מראש. כאדריכל נוף שעוסק גם מעט בחקלאות מצאתי את עצמי מרבה לחשוב על אפשרות השילוב בין העולמות, התחלתי לכתוב ולצייר.

השם "קומפוזיציות חקלאיות" התהווה בתהליך היצירה, כשמתוכי עלו הנושאים המעסיקים אותי ושהם מרכיבי הבסיס של העולם המקצועי של כולנו: טבע, חקלאות, גננות, אד' נוף.

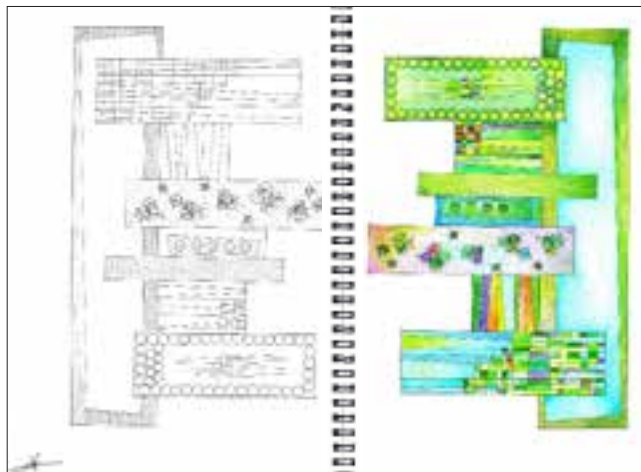
מרכיבים אלה מתארים עבורי את ההתפתחות האנושית ומהווים עבורנו בני לוויה משחר ההיסטוריה.

מקור ההשראה לעבודות הוא האהבה הגדולה שלי למרכיבים אלה, כולם יחד וכל אחד לחוד והחוויית שהם יוצרים בי.

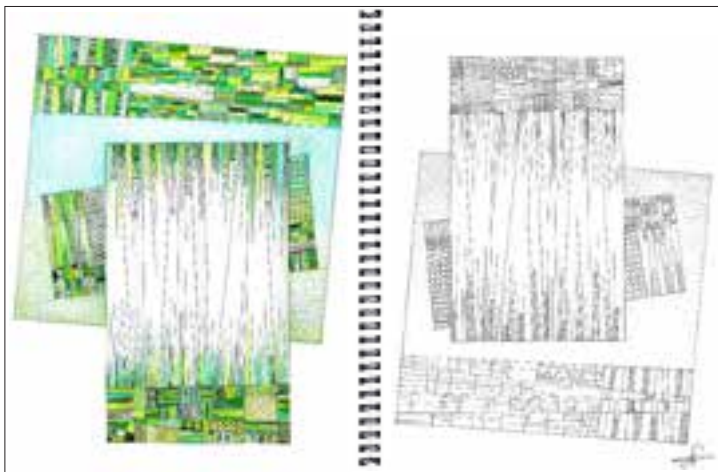
טבע - יצירה של הבריאה, על כל הנפלא שהוא, הבית הראשון שלנו.

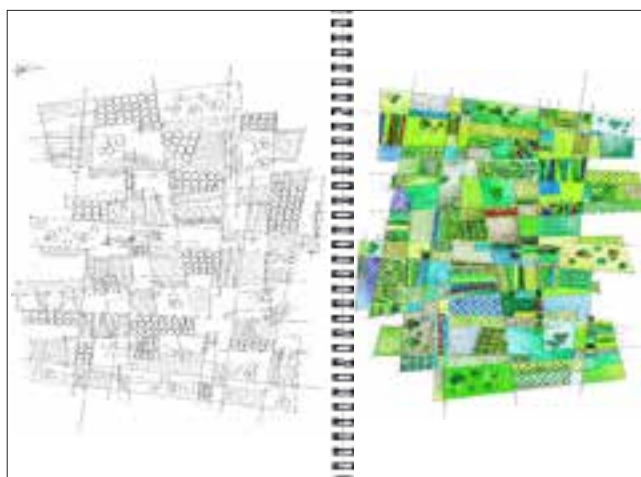
א הבריאה

▲ מים-חיים

▲ קומפוזיציות חקלאיות

▲ מגוון המינים

▲ עולם חדש

הגידולים ולעונות השנה, אמנות, משחק ויצירה, ואף פיתוח של קהילה הם מצע הגידול להתחלת עשייה שאותה ראוי שאדריכל הנוף יבחן, יוביל וימנף לדבר הבא ומכאן הכותרת "קומפוזיציות חקלאיות".

ביני לבין עצמי הלכתי והתפתחה החוויה שהשפיע עליי מדברים מסתתר ומתגלה בעבודות כמעין מצפן ומדריך לאופן שבו ניתן לשלב את כל המרכיבים להרמוניה חדשה.

סדר חדש שעומד לרשותנו ליצור חיים הרמוניים וטובים יותר לכולנו.

הצבעוניות שבעבודה מבטאת את החיים ולצידה ביצירה עומד עולם בראשית של שחור לבן לפני שאנו פועלים בתוכו. אני בתוך העשייה ואסכם אותה לעצמי בהמשך, אבחן דרכים להמשיך ולחלוק עם אחרים, מתוך רצון לדיאלוג, שיתוף והמשך חיפוש עם הנאה כפי שאני עושה זאת כן והיום בכנס השנתי.

"החקלאות היא השליחות הראשונה של המין האנושי, היא המקצוע הישר ביותר, היעיל ביותר והאציל ביותר שאדם יכול לעסוק בו". ז'אן ז'אק רוסו

ואפשרו לשאול האם אדריכלות הנוף יכולה להשתלב ולחדור לעולם החקלאות בדרך ליצירת חקלאות חדשה?

אנו עדים בשנים האחרונות להתפתחות של קשר בין אדריכלות נוף ומושגים מעולם החקלאות שעושים את דרכם לתוך התכנון בערים: חקלאות אורגנית, גינות קהילתיות, גני ירק, פרמקלצ'ר, יערות מאכל ועוד. אלו יוזמות מקומיות של אנשים פרטיים וגופי ציבור שונים, אך הם אינם יוצאים לתוך שטחי החקלאות עצמם ומאפשרים לבחון את הקשרים האפשריים שבין אד' נוף וחקלאות מתחדשת.

הרצון לבחון את השילוב בין העולמות התעצם בשנים האחרונות.

בתקופת הקורונה, בלט מאוד הצורך של האנשים לצאת אל המרחבים הפתוחים ובעת ששמורות הטבע "סגרו את שעריהן", השטחים החקלאיים, אלו הגובלים בקצות הערים, היו למקום אפשרי ולגיטימי. האפשרויות הרבות הטמונות בשטחים החקלאיים, כמו מפגש חברתי בשדה, עבודה חקלאית הלכה למעשה עם חיבור לקרקע לסוגי

בחרתי לעבודות בטכניקה שכולה שואבת מעולם העבודה המקצועי "של פעם", שימוש בכלי שרטוט, יד חופשית, טושים ועפרונות צבעוניים. אותו "שולחן עבודה" על מנת ליצור דברים חדשים.

קנה המידה הוא בעיני המתבונן ומאפשר לראות כל מה שיבחר בו הצופה.

החל ממבט על בתמונה וכלה בירידה לפרטי פרטים. המשחק שבין תוכנית ויצירה יוצר תנועה, מרחיב את המנעד והוא מהווה את הקשר שבין העבודות.

תהליך היצירה היה אינטואיטיבי וחופשי לחלוטין ללא כוונה ומטרה.

המשמעות היא בתהליך ובדרך ללא תלות בתוצאה. יחד עם זאת, נכון לומר שהעבודות כולן מתכתבות עם התשוקה לעולם התכנון.

העבודות התהוו בשעות העבודה, בבית, בחנויות הספרים, בבתי קפה בארץ ובחול ובכל מקום שהתאפשר, כלי העבודה היו איתי כל הזמן.

נגישות וחופש היו עיקרי העניין. חופש בזמן ובמרחב, היכולת ליצור בכל שעות היממה ובכל מקום הרחיבו את האפשרויות והסירו את המגבלות. כמו הסירו את הגבולות בין התחומים

▲ גג הבניין המשותף שלנו

זרעי מורשת – מטפורה על מורשת אנושית העוברת מדור לדור

אדריכלית נוף רויטל שושני

▲ סבתא על הגג בחיפה

בשנות ה-50 וה-60 של המאה הקודמת. הידע והמיומנויות של סבתי יצרו שפע ובטחון תזונתי למשפחה בתקופת הצנע. שם, ככל כנראה, בין האפרוחים לערוגות הירק על הגג, התפתח גם החיבור הראשוני שלי לעולם הטבע שסביבי באופן שאני יכולה להרגיש את עצמי כחלק ממנו.

בחיפוש שלי אחר תשובות חזרתי אחורה בציר הזמן לחוויות הילדות שלי. חזרתי לסבתא שלי, סבתא שושנה, ילידת הארץ, אישה פעילה עם ידיים חזקות שידעו לתפור ולרקום, לבשל באופן שאין דומה לו וידעו גם לגדל ירקות, אפרוחים ויונים על גג הבניין בעיר התחתית בחיפה,

כשנכדי איתמר התפעל כתינוק משבולל זוחל בגשם ורצה שנחפש עוד ועוד כאלה בין הצמחים, הרגשתי שנוצר החיבור הראשון שלו לטבע. במהלך שבע השנים מאז, שאלתי את עצמי פעמים רבות איך אחזק את החוויה והחיבור הרגשי של נכדיי הגדלים בערים מצטופפות, לציפורים, זוחלים, פרחים ועצים, כך שירגישו צורך לשמור ולהגן עליהם.

▼ חוויה וקשר (יד מחזיקה אילנית)

על דבורים שמזמזמות סביב הפרחים, על ציפורים שעומדות לרגע על ענפים ויורדות לרוות מים מקעריות שהנחנו עבורן, על גמל שלמה שמציץ בין העלים.

אני מרגישה שהחוויה בונה בילדים עניין וקשר. בכל פעם שהם מגיעים אלינו הם מבקשים לעלות לגג, רוצים להשקות את הצמחים, לשתול צמחים חדשים מהמשתלה, מחפשים פירות ופרחים. צמחים שהם שתלו, הם צמחים שנוצר קשר אליהם. הם חווים דרכם צמיחה וקמילה, לבלוב ופריחה. לרבים מאיתנו יש סיפורים דומים: סיפור על 'זרעי מורשת' שעברו אלינו כילדים ממשפחה או מאנשים קרובים מעוררי השראה, משיעור חקלאות בבית ספר או בחווה חקלאית, טיולים בשדות, קטיפת פטריות בחורשה, איסוף צנוברים, טיול בפרדס, במטע או בטבע, חוויות שיצרו בנו קשר, שחרטו בנו אהבה לחי ולצומח שמסביבנו. לנו כאדריכלי נוף יש שליחות מיוחדת, אולי נסתרת מן העין אך חשובה: לחבר את הילדים והנוער לחוויות הטבע, לתת מענה לניכור לטבע ולסביבה שעלול להתפתח אצלם בנוף הצפוף בו הם גדלים. להסב את תשומת הלב ממסכים לעולם האמיתי של החי והצומח, להכיר אותו ולהעריך את ערכו.

חווית החיבור יכולה להתרחש ב'משבצת' שלנו: בפארקים ובשטחים עירוניים פתוחים, גינות קהילה, בוסתנים וחלקות עצי פרי ותבלין בפארק, חלקות טבע עירוני, שלוליות חורף, חורשות עירוניות, ואפילו בזריעת פרחי בר בפתחי עצים מול הבית כפי שנעשה בפרויקט 'אני אוהב את השכונה שלי' בבאר יעקב, בפרדס חנה ובבנימינה בסיוע יד הנדיב - התושבים אימצו את גומות העצים בפתח ביתם וזרעו בהם פרחי בר. יותר ויותר פארקים מקצים שטחי טבע ושטחי יצרנות בתחומיהם. זוהי מגמה מבורכת. אולי יש מקום לכך שחלק מהשטחים יוקמו בעזרת הקהילה והילדים בפעילות אקטיבית ובכך לשנות מגמה ביחס בין החברה לאדמה, לנוף, לטבע ולאקלים. הרגש והחוויה שניצור, יהיו הזרעים שינבטו בדורות הבאים.

הבשלתם היא הקשר העמוק לטבע, לסביבה ולנוף שיובילו להגנתו.

▲ פארק כפר סבא - שלולית חורף

▲ פארק סירס, מלבורן - גינה חקלאית כחלק מהפארק

▼ 'טנא' - בוסתן בפארק הרצליה

כשחזרנו ארצה, הקמתי גינת מכלים על הגג המשותף של הבניין בו אני גרה בעיר: גינת ירק ותבלין, פרי ופרחים, גינה המשותפת ל-48 המשפחות הגרות בבניין. הגן על הגג הפך לפלטפורמה לקירוב נכדי וילדי השכנים לצומח ולטבע.

יחד אנחנו מתבוננים בצמחים, מתפעלים מפריחה של מה שזרענו ופורת, אוספים יכולים וטועמים פיסגה, ענבים ועגבניות, ממוללים עלים מחוספסים אפרוריים של תאנה ובזיליקום חלקלק ורענן, מסינפים את הריח. אנחנו מדברים

לימים החיבור הזה עיצב את דרכי והוביל אותי לחשוב כיצד מרחבים פתוחים בעיר יכולים להחזיר את הקשר לטבע, לחזק את הבטחון התזונתי וחשוב מכל - לתת הזדמנות לחיבור הדורות הבאים לטבע.

שנת השהיה שלנו בהודו בשנים 2008-9 חיזקה בי את ההתרשמות שניתן להתחיל את השינוי ב'קטן'. ראיתי שם אנשים מגדלים צמחי ירקות ותבלין בשקי מלט ריקים, תרנגולות בחצר זעירה ומחזור קקי של פרות, ב'קציצות' מודבקות על קיר הבית או מקובצות בערימה מסודרת.

רויטל שושני - אדריכלית נוף, מקדמת 'קיימות עירונית', בהרצאות וסדנאות בארץ ובח"ל

קן לציפור בין העצים

אדריכל נוף יגאל שטיינמץ

השנה 1932,

הלילה ההוא היה ליל שימורים ברחובות. עם שקיעת החמה יצאו כל בני המושבה לעבודתם: לנקות את החצרות, את הרחובות, הצעירים בדקו את סוסייהם, המורים והתלמידים ערכו חזרות למקהלה... עם זריחת השמש עמדו כל בני המושבה על רגליהם, העלמות לבושות שמלות לבנות וסרטים כחולים בשערותיהן.

כל הפנים הוארו באורו של חג.

שישה עשר צעירים יצאו מן המושבה, רוכבים על סוסייהם, שניים-שניים בשורה... דוממים עברו הרכבים עד לגבעת החול, שם נטעו עצים בשדרה. האוטומוביל בא... הסוסים צעדו צפונה... הלאה הסוסים עפו-דהרו, גמאו ארץ. האוטומוביל נעצר, "יחי המשורר הלאומי" התפרצה קריאה מפי כל הרכבים, שקפצו כולם מעל סוסייהם.

המרכבה נפתחה ומתוכה יצא המשורר הלאומי - חיים נחמן ביאליק עם כובע בידו ונופף לכל בני המושבה.

לפני המבואה לרחוב יעקב המתונה כל המושבה. בראש עמד ד"ר חיים ויצמן וזקני המושבה. בידי אחד הזקנים לחם ומלח ושניים החזיקו ספרי תורה. מאחורי הזקנים עמדו כל בני המושבה ובאחרונה התלמידים. ביאליק ירד מהאוטומוביל ד"ר חיים ויצמן קם לברכו - שקט השתרר.

לאחר כמה מילים הפסיק ולחש - "השמש בעיני, איני יכול להמשיך"

המיקרופונים פעלו והקהל שמע. רעד עבר בקהל, לא היה איש שלא חש את כאבו, ומיד אחר כך נשמע רעם תשואות. ד"ר חיים ויצמן הניח את רשימותיו והחל לדבר:

"כאן ברחובות אנו עוסקין בעבודה חלוצית, אנחנו חלוצים במדע, לארצנו יש בעיות רבות שיש לפתור, קשיים רבים עליהם יש להתגבר. יש סכנות רבות שיש לקדם את פניהן. אל לנו לסמוך רק ובעיקר על כוחנו הפיזי. יש לנו נשק אדיר שעלינו לנצל בחכמה ובכישרון בכל האמצעים העומדים לרשותנו. נשק זה הוא המדע, איתו נפריח את הארץ וזה מקור כוחנו. שמחים אנו לביקור חברי וידידי חיים נחמן, שמחים אנו לארח אותך בשדרה נפלאה זו עם עצי הפיקוס שנשתלו לפני שנים ויפארו בעתיד את גני המושבה."

הקהל מחא כפיים וביקש מביאליק לשאת דבריו: הביט "המשורר הלאומי" סביב השדרה, הסתכל במבטו החם באנשים שחשו בצל העצים וכה אמר: "צריכה המושבה רחובות להקפיד על ריבוי עצים. הכל יודעים שפרסומה של אודסה בתור 'היפהפייה הדרומית' היה בעיקר משום ריבוי השדרות והאילנות שבה.

"ביחוד זקוקה לכך רחובות המושבה, כי אי ואבוי לנערה צעירה שהיא קירחת.

"הנני רואה פשוט אסון גדול לעיר בעתיד הקרוב, אם לא ידאגו בעוד מועד להכניס לתוך השטח הבנוי, כבר בתוך השכונות, מס' מסוים של גינות קטנות מפוזרות פה ושם.

"לתכלית זו כדאי להפקיע מגרשים פנויים, בשום פנים אין להשאיר את המושבה כמו שהיא, כפי שהיא היום. אי אפשר, שהעוברים והשבים ההולכים ובאים, לא ימצאו בתוך העיר מקומות מרגוע וטיול, אי אפשר שגם תינוקות של השכונות יהיו משוטטים ומתרוצצים ברחובות בין האוטומובילים והעגלות ונתונים לאבק ולסכנת מוות מחוסר שעשועים בקרבת מקום.

"ולכם ילדי המושבה שקיבלתם אותי בתופים ומצילות רוצה אני לחרוז שיר:

יוֹסִי בֶּכְנוֹר,
פֶּסֶי בֶּתָף,
מִשָּׁה בְּחֻצוֹצֶרָה -
וְהָמָּה הַרְחוֹב
וְכָאֵל לְחֻתָּנָה
נָשִׁים וְנָטף,
יֵצְאוּ בְּמַחֲלוֹת
וְיִמְחָאוּ כָּף.

"מי יתן ובין העצים שיגדלו בשדרה יקננו ציפורים ויטילו ביצים ובכל ביצה ישן לו אפרוח זעיר. ופרפרים ירדו בין העצים, ולסיום נתברך כולנו בשיר שכתבתי לפני מס' ימים לילדי תל אביב בגן מאיר:

פרפר, פרפר,
פרח חי,
רד נא מהר,
שב עלי.
רד נא מהר,
מצה ומצה,
ומכוס טל שתה."

אכן סיפור יפה, מודה ומתוודה, המפגש הזה הוא פרי דמיוני ההוזה, אולי התקיים אולי לא...

ביאליק, המשורר הלאומי, אכן הגיע למושבה רחובות והתרשם עמוקות מחלוצי המושבה, אך המפגש עם ד"ר חיים ויצמן וזקני המושבה בשד' ח"ן, סמוך לכניסה למכון ויצמן דהיום, הוא מדומיין. כאשר פנה אלי ראש העיר שוקי פורר בשנת 2010 לשקם את השדרה הזנוחה עם עצי הפיקוס העבותים, התהלכתי בה וחשתי את משק ההיסטוריה ששימש לי כהשראה לפיתוח שד' ח"ן - שד' חיים נחמן ביאליק. הדהדו במוחי דבריו של המשורר הלאומי שנאמרו אומנם על שמירת גן מאיר בעיר תל אביב, במאמרו משנת 1932 "מה לעשות לשכלולה של ת"א".

אך חשבתי שהם מתאימים גם לשד' ח"ן ברחובות.

אדריכל נוף יגאל שטיינמץ

פארקלטים: כשחניות הופכות למקומות מפגש

עוד מוצר חדש מבית היוצר של אי. אם. שגב תעשיות בע"מ

הטרנד שכבש את אירופה - מקומות חנייה שהופכים בקלות למתחמי ישיבה, הגיע לישראל, המוצר המודולרי שיכול להשתלב בכל מקום ובקלות

מה הייעוד שאתם בוחרים - הפארקלטים הם ריאות ירוקות מעוצבות, שרק מחכות שנניח אותם בשבילכם באיזה מקום שרק תבחרו.

ניתן להתרשם באתר החברה ממגוון הפארקלטים שלנו ולבחור את הפארקלט הבא שלכם. www.imsegev.co.il

אם אתם מסתובבים בערי אירופה, כנראה שפגשתם בפארקלטים שנחשבים למילה האחרונה בעיצוב האורבני. הכוונה למתחמים רגועים וירוקים, המהווים מפגש עירוני מרגש ומוצל המאפשר לנוח, לנשום, להיטען ועל הדרך גם לטעון את המכשירים הניידים שלנו.

הצורך בפארקלטים עלה בתקופת הקורונה שהוציאה אנשים ממקומות סגורים למפגשים במרחב הציבורי ויצרה את הצורך ביצירת מתחמי ישיבה רבים ובמקביל הולידה רעיון מקורי - הפיכת חניות ברחבי הערים לריאות ירוקות, כל זאת בעזרת ריבוי בצמחייה במתחמי הישיבה, הכוללים רהוט חוץ מעוצב ומתן בחירה לשילוב הצללה טבעית.

כעת ניתן גם להזמין פינות סטטיות שישארו קבע, או פארקלטים ניידים שיעברו ממקום למקום לפי הצרכים שלכם.

יש כאלה שימצאו את הפארקלטים הצבעוניים שלנו כמקום עבודה נוח ומעורר השראה, יש שיבחרו לשבת ולאכול או לפגוש חברים ואפילו לצאת לדייט בימי הקורונה. לא משנה

פפירוס על כל מה שצומח...

המגזין הישראלי לגינון

מבצע 14 ש"ח + 12 פקעות לשתילה בסתיו במתנה

להצטרפות: 054-6416208 או באתר: www.papirusgan.co.il

השדרה העירונית של בירת הנגב

אדריכלות נוף: דן צור - ליאור וולף, אדריכלות נוף בע"מ

ריצוף "אקסטון" מלוטש

מערך הריצוף תוכנן כך שיציג וישתלב עם תנועת ההליכה ברחוב. הוא עושה שימוש בפרטי ריצוף עירוניים סטנדרטיים באופן כזה ששילובם יוצר מצב ייחודי לרחוב.

נבחרו מבני ריצוף **אקשטון** 15/30 ס"מ בגמר "**אקסטון**" בשלושה גוונים. בתמהיל של אלו נעשה שימוש למשטחי הריצוף באופן שיצור משטח מודרני ומגוון. בין המשטחים שולבו פסי גרניט בקווים לא רגולריים ואורכיים, המייצרים תנועה. ספסלים בנויים צומחים מפסי ריצוף אלו, עולים ויורדים ומשתנים ביחד איתם, כמו גם אדניות קורטן רחבות ומוגבהות, לשילוב של צמחיית נוי בשדרה.

למעשה כל פרטי הביצוע של הרחוב אופיינו ותוכננו כך שיהוו הד לתנועתיות ששדרה עירונית כזו מאפשרת ומייצרת. שלב א' של הפרויקט הסתיים לאחרונה וכיום שלב ב' בביצוע.

שדרות רגר בבאר שבע הוא פרויקט שנולד מתוך צורך תחבורתי, תוך רצון למימוש חזון של הפיכת עורק תנועה לרחוב עירוני משגשג. הפרויקט החל בתכנון רעיוני של משרד SCAPE ניו יורק בליווי של משרדנו, והמשיך בתכנון מפורט ומעמיק שלנו לרבות פיקוח עליון. שדרות רגר הינו רחוב באורך של כ-2.5 ק"מ המתחיל בכניסה הצפונית לבירת הנגב, ולאורכו נמצאים האוניברסיטה, בית החולים, משכן אומנויות הבמה, בניין העיריה, בית המשפט, הקניון ועוד. לאורך השנים שימש הרחוב כעורק תנועה לכלי הרכב בלבד, ומשום כך גם הבניה לאורכו הפנתה לו ברובה עורף.

הפרויקט קם מתוך כוונה עירונית להפיח חיים של ציבוריות ומסחר לאורך הרחוב, תוך תיעודף של הולכי הרגל ורוכבי האופניים ביחס לקיים, להגברת ההליכתיות לאורך הרחוב ולהשבת הציבור אליו. האתגר הגדול בבסיס התכנון - כיצד משלבים את הולכי הרגל ומאפשרים פעילות ציבורית ענפה, בתוך עורק תנועתי בחתרן רחב של 45-50 מ'. כל זאת באקלים מדברי עם קרינת שמש חזקה וטמפרטורות גבוהות בימי הקיץ.

לאחר בחינת מספר חלופות הוחלט לחלק את הפרויקט לשלושה חלקים, כאשר בכל חלק הוגדרה שדרה עירונית בצד אחד של הרחוב, עם שבילי אופניים בשני הצדדים ומדרכות רחבות.

מתוך מחשבה שההוויה העירונית, בכדי שזו תתקיים, דרושים שטחים ציבוריים וצל לרוב, פיתחנו פרגולות יחודיות לרחוב, המצללות על תוואי המדרכות, ומערך נטיעת עצים כזה שיטיב עם העצים ויאפשר ביסוסם והתפתחותם המהירה.

לאורכה של השדרה שולבו "לימנים" עבור הציבור - מקומות שהייה, לא למים במקרה זה, אלא למבקרים. שטחים אלו הופרדו מהשדרה באופי הריצוף, ושולבו בהם פעילויות ציבוריות עירוניות מגוונות.

מזמין - עיריית באר שבע | חברה מנהלת - אקשטון ניהול פרויקטים | תכנון תנועה - נתן תומר
אדריכלות נוף - דן צור ליאור וולף אדריכלות נוף בע"מ | אדריכליות נוף אחראיות על הפרויקט במשרד - אורה חכם רפאל, ליאור קונפינו כהן

▲ בית הכביסה של בלסי, חבל בורגונדי, צרפת, מראה כללי

אמנות או חיים?

הדס עפרת

▲ הכפר בלסי, מראה כללי

אמנים, מעצבים ומרכזי אמנות ברחבי העולם מאתרים לקויות במרחב הציבורי שבתחומם ומבקשים לחולל בו שינוי. זהו על-פי רוב ביטוי למהלך של אמנות שיתופית, והוא נעשה מתוך כמיהה של האמנות לחדור לכל תחומי החיים, ובכלל זה עיצוב נוף עירוני וכפרי. את התופעה הזו של התערבות במרחב הציבורי ניתן לשייך ליוזמות עצמאיות של אמנים, מעצבים ופעילים חברתיים, יחידים וקולקטיבים, ואשר ניתן לכנותה "אקטיביזם אמנותי".

מדובר במגמה גלובלית של התערבויות אמנותיות, שבהן נעשה שימוש גובר בכלי האמנותי לצורך שינוי או פיתוח המרקם הפיזי, העירוני והכפרי. הטקטיקות שמאפיינות את האקטיביזם האמנותי מגוונות, חלקן בלתי מקובלות וכרוכות בהפרת החוק. במקרים רבים הפעולה מבקשת ליצור מודעות למצוקות חברתיות או על מנת לתת מענה ללקות מרחבית.

במסגרת ההרצאה יידונו מספר פרויקטים של התערבות אמנותית¹ וביניהם:

- פרויקט בתי השורה (PRH) ביוסטון, טקסס - פרויקט של התחדשות עירונית שמשלב חללי תצוגה ומודל שימור זהות של הקהילה השחורה בדרום ארצות הברית.

¹ ההרצאה מבוססת על ספרי "אמנות פעולה עיר" שראה אור בהוצאת רסלינג, 2021.

▲ הדס עפרת עם ראש הכפר ז'אן לואי בורנייה

חקר המקרה יתמקד בבית הכביסה של בלְסי (Le Lavoir de Blessey). זהו פרויקט התערבות נופית של האמן והארכיטקט השווייצרי רמי זוג (Zaugg) בכפר בלְסי בחבל בורגונדי, צרפת. בית הכביסה נמנה עם עשרות בתי כביסה בכפרי האזור שחוברו לצנרת המים רק בשנת 1969. במשך מאה וחמישים שנה היו בתי כביסה אלה, לצד הכנסייה המקומית, מוקדים חברתיים ומכאן שהם מהווים גם אתרי מורשת של חיי הכפר. תהליך העבודה הממושך על הפרויקט (1997-2007) כלל מאבק אלים עם חלק מתושבי הכפר שהתנגדו להצעותיו של האמן. לבסוף הושג הסכם בין האיכרים על חלוקת מחדש של אדמותיהם, על שינוי נתיבי התנועה בכפר, ועל כריית אגם שאליו תועלו מי המעיין. מעברו של האגם נוצקה גדר בטון ובה חקוקות המלים שמאפיינות את חיי הכפר בהתאם להצעות התושבים ולבחירתם. עם השלמתו של פרויקט נופי רחב היקף זה, הפך הכפר להיות מוקד תיירותי, ויש בו כדי להוות תרומה לביסוס הכלכלי של האזור.

שיטות הפעולה שהוצגו כאן מבוססות על האמונה בכוחה של האמנות לשנות את המרחב הציבורי ולהשפיע על דרכי ההתנהלות בו. הן תואמות את רוח האסתטיקה ההתייחסותית, תאוריה שנהגתה בידי ניקולה בוריו (Bourriaud, 1996), אשר דוגלת בקיומו של דיאלוג ובשיתוף פעולה בין כל השחקנים הפועלים בשטח - תושבים, אמנים, אוצרים וממסד - ורואה בפרקטיקה האמנותית מצע להבניה של יחסים בין-אישיים.

האם האקטיביזם האמנותי הוא כלי בר-יישום - כלי נוסף בארגו הכלים של הרשות העירונית או המועצה האזורית? האם עלינו להסתפק ולראות במגמה זו ביטוי לכושרה של האמנות להציב מודל סימבולי ופואטי של המציאות? במפגש הדיסוננטי שבין השניים, בין המציאות לדימויה, בין החיים והאמנות, טמונה המהות האתית והפוליטית של כל התערבות אמנותית. המוטיבציה לפעולה והזכות האזרחית על המרחב מתניעים אותה.

▲ קיר הבטון והמילים המשתקפים במים

▲ בית הכביסה של בלְסי, חבל בורגונדי, צרפת

התפקידים שמשתפים פעולה ליצירת אמנות מרחבית. יישומו של מודל פעולה זה ב-350 פרויקטים ברחבי העולם, מבוסס על העברת סמכות ואחריות לפרויקט באמצעות ייפוי כוחה של נציגות מקומית של תושבים שמקבלים על עצמם את האחריות לקדם את ביצועה של עבודת אמנות באזור מגוריהם. על אף שלמרבית הפטרונים אין כל הכשרה או ניסיון אמנותי קודם, כל שכן באמנות עכשווית, האמן משנה או מפתח את ההצעה בהתאם להערות הפטרונים ומותנה בהסכמתם. המפתיע בכל התהליך המורכב הזה הוא שמרבית הפטרונים נוטים לעודד לקיחת סיכונים אמנותיים ומסתייגים מהצעות קונבנציונליות, אך לא תמיד (כפי שנראה להלן). הציבור/קהילה הם הבעלים של הפרויקט למרות שהוא ממומן על ידי רשויות וקרנות ממשלתיות וציבוריות.

- הגלריה לאמנות ציבורית (PAG) - שכונת מהגרים אפריקנים בעיר לוקְיש, פורטוגל, שהייתה מוכת אלימות ומוזנחת. עם הפיכתה לחלל אמנות, כשמאה ציורי קיר ענקיים מעטרים את חזיתות בתיה, השכונה הפכה למוקד משיכה תיירותי.

- קרן האדמה (The Land Foundation) - יוזמה של אמנים הביאה להקמת חווה בצפון תאילנד. התכנון והביצוע נעשה בידי האמנים עצמם כדי לשמש כחללי אירוח ושהות, ובניסיון לכונן קהילה אוטופית.

- פרוטוקול הפטרונים החדשים (Le Protocole des Nouveaux commanditaires) הוא הדוגמה המרכזית בהרצאה. זהו המודל המגובש והבדוק ביותר הידוע כיום, שעשוי ללמד כיצד אמנות יכולה לסייע ואף לחולל שינוי מרחבי. מדובר במסמך עקרונות פעולה, שמגדיר את החוקים והאחריות של בעלי

הדס עפרת הוא אמן בין-תחומי וחוקר עירוניות. חתן פרס ישראל לאמנויות המופע ויו"ר הנהלת מינהל קהילתי גינות העיר בירושלים.

תאורת
חוץ
אלגנטית
של מיטב
המותגים
בחו"ל

REGENT
LIGHTING

בואו לראות בעיניים מגוון פתרונות תאורה אדריכלית

ביתן 10 בכנס איגוד אדריכלי הנוף 7.10.2021

תאורה אדריכלית מבית עין-השופט

מצפור ברנע, אשקלון

● אדריכל נוף: דן פוקס אדריכלים

● תכנון תאורה: נועה לב

● צילום: שוהם אפרתי

